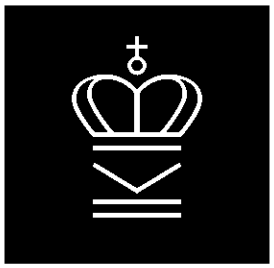

Digitaliseret af / Digitised by

DET KONGELIGE BIBLIOTEK

THE ROYAL LIBRARY

København / Copenhagen

For oplysninger om ophavsret og brugerrettigheder, se venligst www.kb.dk

For information on copyright and user rights, please consult www.kb.dk

EN SØNDERJYDSK SOLDATS OPLEVELSER UNDER VERDENSKRIGEN

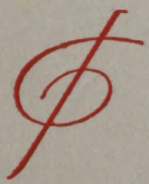

Lgrs. 425

VERDENSKRIGEN 1914-18

8°

DET KONGELIGE BIBLIOTEK

130019386091

0755

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

EN SØNDERJYDSK SOLDATS OPLEVELSER UNDER VERDENSKRIGEN

TREDIE OPLAG — 10000 EKSEMPLARER
HERMED ER BOGEN TRYKT I 20000 EKSEMPLARER

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

N. PURUP - AARHUS

Hermed havde jeg tænkt at lade mine Oplevelser fra Verdenskrigen trykke, for at mine danske Landsmænd kan faa et lille Indblik i, hvad vi sønderjyske Soldater, tvungen dertil, har maattet gennemgaa, uden at vi havde mindste Ideal at kæmpe for. Fortællingen skal ikke optages som nogen Roman, da jeg ikke er kompetent til at skrive en saadan; men det hele er taget efter den triste Sandhed. Det blev os ganske vist forbudt at føre Dagbog; alligevel foretog jeg i Smug mine Optegnelser, saa jeg nu er i Stand til at fortælle det nøjagtigt, som det er foregaaet.

Politik vil fuldstændig blive holdt ude, og saa vil jeg saa let som mulig gaa over Marschture, Hvilekvarter og Rejser, for ikke at kede Læserne. Jeg har ialt kørt fra Front til Front i 94 Døgn, saa det vil jeg saa vidt muligt udelade, men lade Begivenhederne følge lige efter hinanden. Jeg har været med i over tredive Stormløb, saa jeg ser paa det som et helt Vidunder, at jeg endnu er i Live, men det har jo nu været Skæbnens Vilje.

K. TASTESEN

EFTER at Krigen var udbrudt i 1914, fik jeg min Indkaldelsesordre den 3. Oktober og skulde møde i Flensborg den 6. samme Maaned ved Fyselér-Regimentet, Köniken 86. Kl. 1 rejste jeg sammen med mange andre Kammerater fra Haderslev, og Kl. ca. 2 ankom vi til Flensborg. Vi skulde møde paa Kasernen med det samme, hvor vi skulde stille op i to Rækker, og saa blev vore Navne raabt op og indskrevne. Derefter blev vi inddelt i Grupper paa 8 Mand, og saa kom Inddelingen til Kompagniet. Jeg kom til 1. Korps, som bestod af 300 Menige, 14 Underofficerer, 4 Feltwebler, 3 Løjtnanter og Ritmesteren. — Ritmesteren var oversat fra Kavalleriet, og derfor kaldte vi ham Ritmester i Stedet for Kaptajn. — Derefter fik vi Stuerne anvist paa Kasernen. Da dette var sket, fik vi vore fulde Adresser at vide. Den var for mit Vedkommende: Fyselér Kristian Tastesen, 9. Korporalskab, 1. Komp., Fyselérregimentet, Köniken 86, Flensborg, 1. Btl. — Kl. 6 spiste vi første Gang under Militæret. Maden bestod af $^1/_8$ kg Brød, et Stykke Pølse og Kaffe. Derefter maatte vi ikke forlade Stuen, og Kl. 9 skulde vi i Seng. Morgenen efter blev der givet Signal til at staa op Kl. 5, og efter at vi havde drukket Morgenkaffe, fik vi udleveret Militærtøjet. Det bestod af Benklæder, Frakke og et Par Støvler og en Felthue. I det første

Par Benklæder jeg fik, manglede kun Bagdelen og en halv Alen i Længden. Frakken var laset, og der var kun 2 Knapper tilbage. Støvlerne var efter tysk Nr. 30, kun 3 Numre for store. Jeg klagede over Tøjet, men fik det Svar, at det passede mig meget godt, og desuden var mine Kammeraters Tøj omtrent lige saa daarligt som mit. — Saa maatte vi stille op i Kasernegaarden, hvor nogle Officerer eftersaa, om Tøjet passede. En af dem spurgte mig om mit Navn og bad mig træde frem, da han syntes, jeg havde den pæneste Uniform. Han betragtede mig med et lumsk Smil og gav derefter Ordre til at give mig noget bedre Tøj, hvilket nogle af de andre ogsaa fik. Vi gik med det samme op paa Tøjkammeret og fik noget andet udleveret. Det passede bedre i Størrelsen, men var omtrent lige saa laset som det sidste. Min Frakke var lappet sammen af forskellig farvet Stof. Den skulde ellers have været blaa. Jeg klagede atter, men fik det Svar, at jeg selv kunde sy og reparere det. „De maa jo være stolt af selv at faa Lov til at sy paa en Militærfrakke". Derefter fik vi 2 Timer til at reparere vort Tøj i, men blev selvfølgelig kun halvt færdige. Da vi kom ud, havde jeg et lille Hul oppe ved Skulderen paa min Frakke. Saa kom vor Korporal og spurgte, hvorfor det ikke skulde syes. Derpaa tog han fat i Frakken og rev Hullet mindst 5 Gange saa langt, som det var i Forvejen, og rev tillige en Knap af. Saa kunde jeg gaa op og begynde forfra igen. I de følgende Dage begyndte vi saa med Ekscersits, hvilket i Begyndelsen faldt os meget svært, men da vi havde været der i de første tre Uger, var vi allerede helt fortrolige med det. Og saa begyndte vi at maatte komme udenfor Kasernen og lade os beundre i vore elegante Uniformer. Endelig fik jeg Lov til at købe

mig en Ejendomsuniform, hvilket ogsaa var meget nødvendigt.

Imidlertid var jeg kommen lidt paa Kant med en Underofficer, som jeg havde „glemt“ at hilse paa. Han forlangte, at jeg skulde gaa og pudse og gøre rent for ham, saa snart han kunde faa Lejlighed til det, og det havde jeg selvføigelig ikke ret megen Lyst til. Naar han gav mig nogle Befalinger, gjorde jeg kun det sidste af det. Naar jeg først skulde gøre Stuen ren og bagefter hente Kaffe, hentede jeg Kaffen først. Jeg blev selvfølgelig skældt ud og bandet meget længere ned end i Helvede, og kunde saa traske tilbage med Kaffen igen. Og før jeg blev færdig med at gøre rent, var det snart Aften, og saa havde mine Kammerater haft fri hele Eftermiddagen. Det var jeg lidt ærgerlig over, og jeg „glemte“ at udføre en Orde, som en Underkorporal gav mig. Da han kom igen, satte jeg ham uden for Døren. Det tog han imidlertid meget ilde op og gik hen og meldte mig. Jeg blev dømt til 3 Dages Arrest paa Vand og Brød. Da jeg havde afsonet min Brøde, fik vi at vide, at vi skulde afrejse til Fronten den 15. December.

Da de alle fik 2 Dages Orlov, før vi skulde til Fronten, vilde jeg ogsaa prøve det, skønt jeg troede, det vilde blive mig nægtet paa Grund af min Forbrydelse. Det lykkedes alligevel, saa jeg fik 2 Dage fri, lige før vi skulde afrejse. Den 15. December 1914 om Morgenen Kl. 6, stod vi paa Banegaarden i Flensborg, parat til at rejse til Fronten. En Mængde Mennesker var fulgt med paa Banegaarden. Der blev taget Afsked mellem Forældre og Sønner, Mand og Hustru, Venner og Bekendte. Taarer flød, thi ingen vidste, om de skulde se hinanden mere. Men alle var de ikke nedbøjede ved Afskeden. Nogle holdt Humøret oppe

ved Nydelsen af Spiritus, og den glade Stemning, de saa kom i, lettede os andre Sindet ved det sidste Farvel, som det jo blev for mange. Et „Lev vel og paa Gensyn" blev der raabt af Tusinder af Stemmer, da Toget satte sig i Bevægelse, og alles Øjne fulgte os, til vi forsvandt i Mørket, den kolde Vintermorgen.

Og saa var vi paa Vej til Slagmarken, som vi gjorde os mange Forestillinger om; men mest spændt var vi paa, hvor vi skulde hen, til Øst- eller Vestfronten. — Efter en Times Kørsel naaede vi Neumünster, hvor vi maatte komme ud og drikke Kaffe. Men Banegaarden var saa overfyldt af Mennesker, at det næsten var umuligt at komme ud af Toget. Menneskemængden hilste os med Jubel, og Luften genlød af Hurraer og Lykønskninger til, at vi maatte komme godt hjem igen. De anede ikke, hvilke Farer og Pinsler vi, der kom tilbage, og det var kun faa, maatte gennemgaa først. Endelig havde vi faaet os maset igennem og drukket Kaffe, og efter ca. 20 Minutters Ophold kørte vi videre. Det var endnu mørkt, da vi kørte fra Neumünster, og Mængden tog Afsked med et dundrende Hurra, som ikke døde hen, før vi ikke kunde høre det for Afstandens Skyld. Nu blev Stemningen lidt mere trykket ved Bevidstheden om, at vi nærmede os Fronten og dermed følgende Farer og Ulykker. Kl. ca. 9 passerede vi Hamburg, hvor vi imidlertid ikke holdt. Derefter passerede vi Kassel, og naaede endelig Hannover, hvor vi holdt en Times Tid og fik Middagsmad, som bestod af Ærter, Flæsk, Gulerødder og Kartofler; det hele blandet sammen og kogt, som den tyske Militærkost altid er. Derefter fik vi af private Folk uddelt hver 4 Cigarer, 4 Cigaretter og en Flaske Øl samt andre Genstande, saasom Strømper, Undertøj, Chokolade og Konfekt. Kl. 1 blev der givet Signal til at

samles; men det tog nogen Tid, da flere var gaaet ud i Byen, andre fordrev Tiden med at spille og drikke Spiritus, hvilket bevirkede, at der blev en temmelig løftet Stemning. De, der endnu havde Sans for at tænke alvorligt, tænkte vel mest paa Hjemmet, de forlod, og paa Skæbnen, de gik i Møde. Endnu kunde vi komme med Hovedbanen fra Frankfurt til Berlin, men størst Sandsynlighed var der for, at vi skulde fortsætte efter Vestfronten. — Vi mødte en Mængde Militærtog, som kom fra Fronten og rimeligvis skulde hente Krigsmateriel i de nordtyske Byer. Endelig naaede vi Frankfurt. Der blev vi kommanderet ud af Toget og blev talt op. Hele Transporten bestod af 2 Tog med 1200 Mand. Efter at vi var talt op, kom vi i Toget igen, og vi troede, vi skulde køre videre med det samme. Men lidt efter kom en Ordonnans og gav Befaling til, at vi skulde blive der om Natten, saa vi kunde lægge os til Ro i Toget, efter at vi havde faaet noget at spise. Paa Linjen mod Vestfronten var der meget stærk Trafik af Militærtog, som, naar de kom tilbage, medførte Saarede, hvoraf de fleste var haardt medtagne. Det forbedrede ikke Stemningen, at se Rædslerne paa saa nært Hold. Kl. 10 blev der sat Vagt ved Toget, jeg havde Vagt fra 10 til 12. Kl. 8 næste Morgen blev vi kommanderet op igen og trakteret med Kaffe, Brød og Smør. Saa blev der atter af Private omdelt Cigarer, Cigaretter, Chokolade, Appelsiner og anden Frugt. Efter at have været stillet op og talt, kom vi i Toget igen, og først da fik vi at vide, at vi skulde til Vestfronten. Kl. 9 kørte vi videre til Køln, hvor vi holdt $^1/_2$ Times Tid. Saa fortsatte vi efter Aaken, hvortil vi ankom Kl. ca. 4. Der blev vi kommanderet ud, medens vor Oppakning blev i Toget, hvor der blev sat Vagt. Resten af Trans-

porten marscherede gennem Byen til en Kaserne, hvor vi igen blev stillet op og instrueret om, hvordan vi skulde forholde os, naar vi nu kom til Fronten. For det første skulde vi, naar vi kom i Toget igen, pakke vor Oppakning sammen, saa vi var klar til at stige ud af Toget, da de ikke vidste, hvor langt de kunde køre med os. Dernæst maatte vi ikke raabe eller lave anden Støj, ligesom vi heller ikke maatte ryge, saa nogen kunde se Gnisterne. Kl. 5 kørte vi videre og passerede Grænsebyen Herbersthal mellem Tyskland og Belgien, hvor vi holdt et Kvarters Tid; men ingen maatte stige ud af Toget. Der blev vi allerede præsenteret for Belgiernes Tysker-Had, idet de truede af os med Hænderne og skældte os ud paa Fransk, som der jo ikke var ret mange, der forstod, og da vi kørte videre, blev der affyret Skud mod den bagerste Vogn, dog uden at gøre nogen Skade. Saa naaede vi Lüttich. Der var de franske Flyvere over Byen, og det brændte forskellige Steder. Vi sad i Spænding i Toget, hvor Lysene var slukket, og vi maatte ikke gaa ud, da vi skulde køre videre saasnart Banen var klar. I Løbet af kort Tid forsvandt Flyverne, og saa kørte vi videre og naaede hen paa Natten til en lille By, Vissel. Der kunde vi begynde at høre Kanontordenen fra Fronten. Da vi kom et Stykke uden for Byen, holdt vi ude paa Linjen, hvor vi fik Ordre til at holde Oppakningen klar og lade vore Geværer med 5 Skud. Saa kørte vi ganske langsomt, til vi naaede en større By, som hedder Nouon. Der fik vi Ordre til at stige ud hurtigst muligt, vi var da saa tæt ved Fronten, at Fjendens Kugler kunde naa ind paa Banegaarden. Da vi var kommen ud, kunde vi se Lysglimtene fra Skyttegravene. Vi marscherede derpaa gennem Byen, og da vi var kommen ca. 10 Minutters Marsch fra

Banegaarden, hørte vi første Gang Kuglerne, idet 5 á 6 Granater fløjtede over Hovedet paa os. Endelig naaede vi en Kaserne, hvor vi blev Resten af Natten. Kasernen var næsten kun Ruin, idet det meste af Taget var skudt bort, Vinduerne var slaaet ind, og flere Steder var der store Huller gennem Muren. Fra Kasernen kunde vi se en lang, lysende Stribe, det var Skyttegravene, hvor der stadig blev skudt. Nu begyndte vi at føle Krigens Ubehageligheder, idet der hverken var Senge eller Halm at ligge i, kun de ru Brædder og mange Steder intet Tag over Hovedet. Selv om der havde været Senge, hunde vi vel ikke have sovet, da Kanontordenen buldrede hele Tiden, og ofte kom Granaterne ind over Byen og eksploderede i Nærheden af Kasernen. Kl. 8 blev vi kaldt sammen, men uden Trompetstød, som ellers var Tilfældet. Efter at vi havde drukket Kaffe, fik vi udleveret 2 kg Brød og $^1/_8$ kg Flæsk. Flæsket var til en Dag, men Brødet til to. Brødet blev for Eftertiden det samme; men Flæsket blev skiftevis Flæsk, Pølse, Konserves eller Kød. Det var nu vor almindelige Kost til længere hen i Tiden, da Hungeren begyndte at blive trykkende. Da vi havde faaet nogle Instruktioner om Skyttegravene samt fik at vide, at vi ikke behøvede at pudse Støvler eller Vaaben mere, da vi jo nu var i Felten, men at det jo var i enhvers Interesse at holde sig saa ren som mulig, havde vi fri til Kl. 1. I den Tid maatte vi gaa ud i Byen, da der ikke blev skudt derind om Dagen. De civile var meget flinke, og der var flere Steder i Forretninger, hvor vi blev foræret en Flaske Vin eller lignende. Der i Byen saa vi de første Rædsler fra Krigen. En Kirke var skudt fuldstændig sammen. Flere Fabriksskorstene var væltede, og mange Huse skudt ned, saa flere Familier

var flyttet sammen i en Lejlighed. Da jeg kom hjem til Kasernen, skulde vi stille op til Præsentation for vor Chef, Oberstløjtnant v. Graig. Kaptajnen meddelte os først, at han nu overgav os til vort Regiment, og at han skulde tilbage til Garnisonen og uddanne Rekrutter. Derfor bød han os Farvel og ønskede os Held og Lykke, at han maatte faa os at se i Garnisonen igen. Ved 3-Tiden ankom Oberstløjtnanten. Han hilste og bød os velkommen. Derpaa kunde vi træde af og gaa ind. Lidt efter ankom en Løjtnant, som skulde overtage Transporten, og som vi paany blev instrueret af. Vi maatte ikke gaa ud, da vi skulde forflyttes samme Aften, og vi skulde blive ved samme Regiment, som vi var uddannet ved, da det var haardt medtaget i Skyttegravene. Om Natten Kl. 12 blev vi vækket og kaldt ud med fuld Oppakning og ladte Geværer. Efter en Times Marsch igennem Byen og ud ad en Landevej, som var fuld af Granathuller, hvor vi af og til faldt i i Mørket, naaede vi en Landsby, som hedder Chiry. Der blev vi indkvarteret. Jeg kom ind et Sted, hvor der vistnok havde været Kostald, der var ihvert Tilfælde noget Halm, hvor jeg sov udmærket til om Morgenen. I Chiry laa i Forvejen Tropper af det gamle Regiment, som var omtrent oprevet. Regimentet havde bestaaet af ca. 3000 Mand, nu var der kun 370 Mand tilbage. Resten var falden eller saaret. De, der var tilbage, saa ganske ynkelige ud, pjaltede eller snavsede, de fleste var ikke barberet i længere Tid, saa de lignede gamle Mænd, skønt de kun var 22 eller 23 Aar. Vi var imidlertid glade ved at træffe dem, da de jo var kendt med Livet i Skyttegravene, og vi kunde faa mange gode Raad og Vink hos dem. Dagen efter vor Ankomst blev vi delt mellem de gamle Folk og opfyldte saa vidt mu-

lig de tomme Pladser. Der var en Del Vrøvl, da mange Bekendte og Kammerater gerne vilde blive sammen; men det blev der ingen Hensyn taget til. Enhver maatte finde sig i sin Skæbne. Om Eftermiddagen fik vi 180 Patroner udleveret, saa vi havde ialt 300 at medføre. Saa blev vi inddelt i nye Kompagnier. Jeg kom til 8. Komp., 2. Btl. Med det samme fik vi vor Feltadresse at vide. Den var Fyselér K. Tastesen, Fyselérregimentet 86, 2. Btl., 8. Komp., 3. Armé. Vor Kaptajn hed Hartha, og Arméen stod under General von Koth. Dagen efter, den 19. December, var vi til Øvelse sammen med det gamle Mandskab, hvilket pludselig holdt op, da de franske Flyvere kom over Byen. Den 20. om Morgenen Kl. 5 afmarscherede vi, for at komme til Slagmarken, længere mod Vest. Ved Middagstid holdt vi Hvil i en Skov, som ligger lige før vi kom til Dreslincour. Alle de Byer, vi passerede, var fuldstændig skudt sammen, og der var hele Tiden Flyvere i Luften, dog uden at gøre nogen Fortræd. Efter en Times Hvil marscherede vi videre og kom igennem Ytres til Blerancour. Ytres var fuldstændig i Ruiner, derimod var Blerancour ikke saa slemt medtaget. Der blev vi om Natten. Jeg var sammen med ca. 100 andre indkvarteret i Kirken. Resten var omkring i Skoler og andre offentlige Bygninger. Dagen efter marscherede vi tidlig om Morgenen videre og naaede ved 8-Tiden om Aftenen, efter 52 Kilometers Marsch, Namcell, 6 km. fra Ildlinjen, hvor vi blev indkvarteret i en stor Stenhule, hvor der kunde være ca. 12,000 Mand. Hulen var saa nogenlunde skudsikker, saa der kunde vi hvile ud om Natten efter den haarde Marschtur. Om Dagen maatte ingen komme uden for Hulen, da den laa paa Skrænten af en høj Bakke, som kunde ses fra

de franske Linjer og til Tider blev bombarderet. Den 23. om Aftenen skulde vi for første Gang i Skyttegravene, men det blev en haard Tur at komme derud. Ikke et Træ stod der ved Vejen, Granaterne havde fejet det hele bort. Vejen var hullet og pløjet op af Granaterne, og over det hele laa et Lag Mudder paa 8 a 10 Tommer, som var kørt op af Biler og Artilleri. Hvert Øjeblik faldt man i et Hul, som man ikke kunde se i Mørket, og blev fuldstændig tilsølet. Efter en Times Anstrengelse naaede vi en Løbegrav, som gik i Zig-Zag ud til selve Skyttegraven, og nu kunde vi høre Geværkuglerne fløjte over Hovederne af os. Da vi naaede Skyttegraven, stod de, der skulde afløses, parat til at marschere ud. Vi maatte imidlertid ikke tale med dem, da Franskmændene kun laa 70 a 80 Meter borte. Jeg kom straks paa Vagt paa en lille Forhøjning, hvor jeg lige kunde staa med Hovedet ovenfor Graven. Jeg vilde selvfølgelig helst staa med Hovedet under Jordoverfladen, men Officererne gik hele Tiden og saa efter, om vi var paa vor Post. Hver Gang der saa fløjtede en Kugle over Hovedet af mig, bukkede jeg mig uvilkaarlig ned, skønt jeg godt vidste, at hvis den vilde ramme, var det for sent. Den Vagt beholdt jeg til Kl. 12. Saa blev jeg afløst og kunde gaa ind i en Hule bag i Graven, almindelig kaldet Understandere. Den var meget lav, saa jeg maatte kravle paa alle fire. Der var noget Halm derinde, men alt var gennemblødt af Ler og Vand. Der var man da i Sikkerhed mod Geværkuglerne, kun mod Granater var de usikre. Der faldt jo enkelte Granater hele Tiden; men ingen ramte hos os. Jeg led meget af Tørst efter den haarde Marschtur; men der var intet rent Vand i Nærheden,

og endelig faldt jeg i Søvn og glemte baade Tørsten og det vaade Leje, jeg laa paa.

Kl. 4 skulde jeg igen paa Vagt. Jeg var da gennemblødt dels af Lejet og dels af Vandet, som dryppede ned fra Taget i Hulen, og jeg frøs ganske forfærdeligt; men paa Vagt skulde jeg. Da jeg kom op, fortalte ham, jeg skulde afløse, at der var skudt ganske forfærdeligt, og at en af vore Kammerater var saaret af en Kugle i Hovedet. Jeg tog saa Vagten fra 4 til 6, hvor der ikke var særlig slemt med Skydningen, kun en enkelt Kugle fløjtede en Gang imellem. Da jeg var færdig kom der én med Morgenkaffe. Han lignede nærmere en Klump Ler end et Menneske, han havde nemlig hørt Kuglerne og kastet sig ned i Mudderet. Sagen var, at Køkkenet laa ca. 3 km. bag ved Skyttegravene i en Dal. Der skulde Maden hentes; men lige bag ved Ildlinjen var der et Sted, hvor de ikke har kunnet faa Løbegraven igennem paa Grund af, at Jordbunden bestaar af en Slags Sandsten, som endnu ikke var sprængt bort. Der skulde man over for at komme ned til Køkkenet, det havde Franskmænde opdaget og holdt stadig Stedet under Ild. Saa der faldt næsten nogen hver Dag. Da han kom med Kaffen, havde han tabt Halvparten af den, og da vi skulde drikke Resten, dryppede det snavsede Vand fra Taget i Hulen ned i Kaffen, saa den var ikke særlig god; men det kunde ikke hjælpe at være Kostforagter. Da vi havde det overstaaet, fik 6 af vor Gruppe, der ikke havde Vagt, Ordre til at kravle op bag Graven og fjerne noget Jord, som ellers vilde glide ud i Graven. Det var ganske vist mørkt endnu, saa Franskmændene ikke kunde se os, men vi var jo ogsaa fuldstændig blottede for deres Kugler. Det gik imidlertid godt, og ved 9-Tiden maatte atter

vi 6, der ikke havde Vagt, ind til en lille By, der hedder Moulin og ligger 1 km fra Skyttegravene, og hente nogle Brædder til at sætte ned i Skyttegravene. Byen var helt i Ruiner, undtagen et lille Hus, der laa mellem tre Klipper. Der boede en gammel Kone paa over 70 Aar, som ikke vilde flytte. Senere blev det opdaget, at hun holdt Forbindelse med Franskmændene og gav dem Underretning om alt, hvad Tyskerne foretog sig. Vi skulde have været tilbage til Middag; men vi kom ikke før Kl. 4, da Fjenden stadig holdt Tilbagevejen under Ild. Da vi kom tilbage, skulde jeg og en af mine Kammerater hente Juleaftens-Nadver ved Køkkenet. Vi havde hver 6 Blikkedler til Maden og 2, som vi skulde have Punsch i i Anledning af Juleaften. Maden bestod af Rissuppe, blandet med Kartofler og alt andet, hvad dertil hører. Kl. 6 spiste vi Juleaftens-Nadver, der jo var noget primitiv. Mine Tanker var mest derhjemme i Sønderjylland, hvordan de nu havde det, og hvordan vi plejede at fejre Juleaften derhjemme. Da vi var færdige, kom Feltpræsten og holdt en kort Tale samt bad en Bøn. Posten kom Kl. 9; men der var jo ingen af vi nye, der kunde vente nogen Julehilsen endnu. Ellers kom Posten regelmæssig hveranden Dag. Kl. 10 kom jeg paa Vagt som Lyttepost. Det var en Vagt helt udenfor vor egen Pigtraadsspærring. Der gik en lille Gang derud gennem Spærringen, hvor vi kunde komme igennem og ligge i et lille Hul med Plads til 2 Mand. Der skulde vi lytte efter alt, hvad Fjenden foretog sig. Da vi havde siddet der en Times Tid, kom Løjtnanten og inspicerede.

Der havde været fuldstændig roligt, ikke et Skud var der hørt hele Aftenen. Lidt efter hørte jeg noget pusle et Stykke borte. Jeg fik min Kammerat, der

var ved at sove, vækket og afskød en Lyskugle i Retning af Lyden. Der saa vi tre Franskmænd, som straks kastede sig ned paa Jorden. Vi affyrede alle fem Skud mod dem i Mørket og trak os samtidig tilbage. Min Kammerat var foran, og da jeg skulde bagefter, forvildede jeg mig ind i Pigtraadsspæringen og kunde ikke finde ud igen. Nu begyndte vore Soldater at skyde; de anede jo ikke, at jeg var derinde. Raabe kunde jeg heller ikke, for saa kunde Fanskmændene høre, hvor jeg var, og raabte jeg vort Pasord — hvilket jeg skulde, hvis det skulde hjælpe — forraadte jeg jo dette til Franskmændene. Kuglerne fo'r gennem Pigtraad og Pæle, saa Gnisterne røg til alle Sider. Jeg masede for at komme gennem Spærringen, men kunde ikke. Saa maatte jeg paa langs ad denne. En Kugle rev Piggen af min Hjælm, og jeg troede aldrig jeg var kommen ud mere. Endelig var jeg naaet saa nær, at jeg kunde raabe Pasordet til dem, og da de opdagede, at det var en af deres egne Soldater, holdt de straks inde med Skydningen. Jeg kom saa ned i Skyttegraven igen, men havde faaet mit Tøj flænget slemt. Nu var der roligt en Times Tid, saa begyndte det franske Artilleri pludselig at tordne, men det har rimeligvis ikke været rigtigt indskudt, da kun faa Granater ramte i Skyttegravene; men hvor de endelig ramte, blev der et Hul saa stort, at 20 Mand let kunde skjule sig i det. Det varede et Kvarters Tid. Saa stormede Franskmændene pludselig frem af deres Skyttegrave og med Skrig og Raaben frem mod os; men de blev modtaget med Maskingeværild, og da de først naaede vort Pigtraad, blev de fuldstændig slaaet tilbage, og de, der endnu kunde, løb tilbage til dem selv. Da dette var sket, blev der Ro igen, og vi mærkede ikke til noget sær-

ligt, før det blev lyst. Da laa der op mod et halvthundrede Franskmænd paa Jorden mellem Skyttegravene. Kun to var naaet over til vort Pigtraad, hvor de hang og var døde. Vi havde mistet 6 Mand og nogle Saarede ved vort Kompagni. Nu skete der ikke noget særligt før vor Afløsning, kun enkelte Patruljekampe, og en Gang imellem sendte Artilleriet en Granat over til os. Den 15. Januar blev vi afløst og kom i Hvilekvarter i en lille Landsby, Blerancourdell, 14 km bag ved Fronten. Det var klart Frostvejr, og nu havde vi travlt med at faa Tøjet renset, da det jo var een Lerklump det hele. Der hvilede vi rigtig ud. Vi havde kun to Timers Øvelse om Dagen og var indkvarteret hos Civile, 7—8 Mand hvert Sted. De Civile var meget flinke, og de kogte ofte Mad til os, saa vi befandt os rigtig godt. Den 1. Februar kom vi igen i Skyttegravene, men paa et andet Sted, nemlig mellem Lunesniell og Odinjecour. Der var kun 35 a 40 Meter mellem Skyttegravene, saa vi fik mere Vagt, nemlig 2 Timers Hvil og 2 Timers Vagt. Her havde vi de Sorte imod os, og de var ikke morsomme at nappes med. Bedst som Vagten stod i Skyttegraven vidste man aldrig, naar der var en, der stak ham ned med Kniv eller Bajonet, uden at nogen kunde høre det. De kunde snige sig gennem Pigtraadsspærringen og alt muligt uden den mindste Lyd. En Nat, jeg stod paa Vagt bag ved en Skydeplade (en Staalplade, vi havde faaet udleveret som Skærm mod Kuglerne, og hvori var et Hul, som Bøsseløbet lige kunde gaa igennem), mærkede jeg noget røre ved Geværet. Jeg var straks klar over, at det var en af de sorte, der var paa Spil, og vilde trække Geværet til mig. Det kunde jeg imidlertid ikke, og hvert Øjeblik kunde jeg vente en Kniv over Pladen, saa der

var ikke andet at gøre end at springe ned; Haandgranater kunde jeg jo ikke bruge paa saa kort Afstand. I det samme kom en Underofficer til, og jeg forklarede ham Situationen. Da rejste en Skikkelse sig og vilde tage mit Gevær ud af Pladen, og Underofficeren skød ham ned med det samme.

Vi blev stærkt beskudt af Haandgranater, let Artilleri, Minekastere og Maskingeværer, og vi besvarede med samme Slags.

Den 7. Februar om Morgenen skulde vi storme en fransk Feltvagt for at tage nogle Fanger og muligvis faa noget at vide hos dem. Feltvagten laa kun 20 Meter fra os og var allerede bleven beskudt af af Artilleriet. Vi var meget betænkelige, da vi jo aldrig havde prøvet at gaa paa med Bajonetten før. Dog, det blev ikke saa slemt, for da vi naaede derud, var der kun to Mand tilbage, og de var saarede. Resten var døde eller flygtede tilbage til Skyttegravene. Vi tog saa de to Saarede med os tilbage. Selv havde vi mistet 4 Mand, der blev skudt af Franskmændene, der laa længere borte. En Dag, jeg stod paa Vagt i en Sabba, en lille Løbegrav, som gaar noget længere frem, da vi ingen Lyttepost kunde faa ud for de sorte, hørte jeg noget arbejde nede i Jorden. Jeg meldte det til en af Officererne. Det blev undersøgt, men de kunde ikke opdage noget. Senere, da vi var kommen i Reserve, hørte vi, at der paa det Sted var sket en Sprængning, som havde kostet 60 Mand Livet.

En Dag — den 11. Februar —, da jeg kom fra Vagt og vilde gaa ind i en Understander og sætte mit Gevær, brasede en Granat ned gennem Taget af Hulen og sprængte Taget væk, saa Granatstumper, Jord og Træstumper røg omkring. Jeg blev kastet

et Stykke bort, og da jeg fandt mig selv, laa jeg begravet under Jorden, men havde dog det meste af Hovedet ovenfor. Jeg kunde ikke komme ud og næsten ikke trække Vejret, saa jeg kunde ikke raabe. Endelig blev jeg funden og gravet ud, men jeg kunde ikke gøre Tjeneste, da jeg var slemt forslaaet. Kl. 7 om Aftenen kom Sygebærerne og bar mig ned til en Dal, hvor Ambulancen holdt. Saa blev jeg kørt op til en Stenhule ved Moulin. De, der var haardere saaret, blev derfra transporteret videre til Lazaretterne. Jeg blev der imidlertid, da der ikke var sket noget større Brud indvendig. Efter otte Dages Forløb var jeg saa rask, at jeg kunde gaa oppe. Saa gik jeg omkring og saa Stenhulen efter. Det var en meget stor Hule, hvor der kunde ligge ca. 5000 Saarede; desuden var der Oplag af Proviant, og alt andet, hvad der hører til Forplejningen.

Den 23. samme Maaned var jeg saa rask, at jeg kunde komme tilbage til Skyttegravene igen. Vi blev dog allerede afløst Dagen efter, og jeg havde kun een Vagt paa fire Timer. Saa kom vi i Reserve i Stenhulen ved Namcell, hvor vi havde været en Gang før, under Transporten til Fronten. Nu blev vi talt op, og det viste sig, at vort Kompagni havde mistet 80 Mand, døde og Saarede. Nu kom vi til at ligge 45 Mand paa Loftet i en stor Lade bag ved Hulen. Da vi havde været der nogle Dag, skete der en stor Ulykke. Det var om Morgenen, vi var lige ved at staa op. De fleste havde samlet sig i den ene Ende af Laden og skulde til at drikke Kaffe. Jeg laa endnu og kunde ikke blive færdig til at staa op, da der pludselig lød et Brag, Huset rystede, som vilde det styrte sammen, og vi kunde intet se for Træstumper, Røg og Dele af Mennesker, som fløj omkring. Det

var en Granat, som var eksploderet i den ene Ende af Laden, som styrtede sammen. Der blev dræbt 36 Mand, hvoraf de fleste var reven fuldstændig fra hinanden, saa det var kun faa, man kunde kende igen. Vi, der blev tilbage, trak os straks ned i Stenhulen, da der vedblev at falde Granater, dog mest paa Stenhulen, hvor de ingen Skade gjorde. En faldt dog i Gaarden og saarede en af Køkkenfolkene. Alle de døde blev senere begravede i en stor Fællesgrav. Det var et frygtelig Arbejde at samle alle de løse Menneskelemmer og Indvolde sammen. — Natten til den 12. Marts kom vi igen i vore gamle Stillinger i Skyttegravene, efter at vi havde faaet Forstærkning til Kompagniet. Den 15. Marts skulde der udtages 30 Mand af hvert Kompagni, som skulde udgøre Forstærkning ved Soissons, hvor der skulde foretages et stort Angreb. Først kunde vi melde os frivillig, men da ingen meldte sig, blev hele 2. Deling, hvortil jeg hørte, udtaget. Vi blev hentet i Lastbiler og kørt lige til Soissons, hvor der skulde angribes Dagen efter. Vi troede alle, det blev vor sidste Tur, særlig da Halvparten af os var Sønderjyder, og vi vidste, vi nok skulde komme i Ilden. Vi kom til at ligge i en Skyttegrav 200 Meter bag den forreste Ildlinje. Kl. 4 begyndte det tyske Artilleri at skyde. Hvor mange Kanoner ved jeg ikke bestemt, men efter min Mening var der op imod et Par Tusinde, i hvert Fald kunde vi ikke høre Skuddene hver for sig, kun en lang, mægtig Torden hele Tiden. Ca. 20,000 Mand stod paa en ganske kort Front parat til at angribe, saasnart Artilleriet havde gjort Forberedelserne. Den første Time besvarede Franskmændene kun med enkelte Skud, men ved 5-Tiden gik det løs. Det var en Torden, saa man ikke kunde høre, hvad man selv

sagde. Granater sprang rundt om os og i Luften, og dette sammen med de Saaredes Skrig og Jamren gjorde Stedet til et rent Helvede, som slet ikke lader sig beskrive. Det varede i tre Timer, saa Graven var snart jævnet, og mange var faldne. Kl. 8 begyndte vi Stormløbet mod de franske Linjer over en flad Mark paa 600 Meter. Mange faldt, saa snart de kom ovenfor Graven, men andre rykkede frem over døde og døende Kammerater. Da brugte Franskmændene første Gang Gas, og vi havde jo ingen Gasmasker. Mange blev bedøvede af Gassen, men det var ikke saa farligt endda, da det meste blev liggende nede ved Jorden, og saa længe man var oprejst mærkede man ikke meget, kun Øjnene blev daarlige nogle Dage efter. Mange faldt for Maskingeværerne, saa vi, der kom bagefter, maatte løbe over Døde og Saarede eller vade i Blod. Da vi naaede de franske Skyttegrave, var disse fuldstændig jævnede, og de Soldater, der var tilbage, rakte Hænderne i Vejret og lod sig tage til Fange. 85. Regiment, hvor jeg var i Øjeblikket, tog alene 800 Fanger samt noget af alle Slags Vaaben. Da vi var færdige Kl. 10 om Formiddagen, blev vi, der var tilbage af min Deling, ialt 17 Mand — vi havde mistet 19 — kørt tilbage til vort gamle Regiment. Officererne takke os, fordi vi havde klaret os saa godt, men derudover intet. Ikke en Gang en Beklagelse af, at der var falden saa mange.

Nu gik alt saa nogenlunde roligt indtil den 4. April om Aftenen Kl. 6, da jeg stod paa Vagt. Pludselig hørte jeg et Brag, Jord og Sten fløj omkring mig, jeg mærkede et Stød, saa det sortnede for mine Øjne, hele Jorden, syntes jeg, væltede, og saa husker jeg ikke mere. Hvor længe jeg laa der, ved jeg ikke, men da jeg vaagnede, laa jeg i den anden Side af

Graven. Det smertede meget i Ryggen, saa jeg kunde næsten ikke trække Vejret og ikke røre mig. Endelig fandt mine Kammerater mig og bar ind i en af Understanderne. Der laa jeg til Kl. 10. Da blev der saa roligt, at jeg kunde blive baaren bort, ned til Ambulancen, som saa kørte mig videre til Stenhulen ved Moulin. Der blev jeg undersøgt og hen paa Natten kørt videre til et Feltlazaret i Blerancour. Om Morgenen kom jeg paa Operationsbordet og blev undersøgt. Jeg havde faaet nogle Ribben knækket og Nyrerne beskadiget. Saa blev jeg lagt i Seng og fik ikke anden Behandling end hver Dag gnedet ind med noget Salve, og ellers ligge ganske rolig. Jeg fik kun lidt at spise og kunde ikke røre mig i Sengen. Saadan laa jeg nu i fjorten Dage, saa kunde jeg begynde at spise lidt mere, og efter ialt 4 Ugers Forløb var jeg saa rask, at jeg kunde flyttes til et Krigslazaret i Schonie. I de 4 Uger havde jeg tabt 15 kg i Vægt. Da jeg havde været der i tre Uger, blev jeg sendt til Ansbach i Bayern med Lazarettog, hvor vi laa i Sengen hele Vejen. Rejsen tog to Dage. Den 21. Juni var jeg saa rask, at jeg kunde gaa oppe og blev saa sendt til Garnisonen i Flensborg. Der gik jeg paa Rekreation i tre Uger igen. Saa fik jeg 14 Dages Orlov og kunde rejse hjem og se til min Familie i Sønderjylland. Jeg søgte om at faa min Orlov forlænget, men samme Dag, jeg indgav Ansøgningen, kom der Telegram om at møde uopholdelig i Flensborg. Den 12. August kom jeg med en Transport, som skulde afgaa til Fronten, men denne Gang blev det Østfronten. Afskeden og Folkejublen var endnu den samme som første Gang, jeg blev sendt til Fronten. Tre Dage efter vor Afrejse fra Flensborg var vi i Memel i Østpreussen, hvorfra vi skulde have

sejlet over til Libau. Men da vi kom til Memel, var der i Forvejen over 200,000 Soldater, som skulde sættes over, og der manglede Skibe. Desuden var Søen fuld af engelske og russisske Undervandsbaade. I to Dage laa vi nu i Telte. Overalt myldrede det med Soldater, saa der var ingen Tale om at komme i andet Kvarter. Da vi havde været der de to Dage, kom vor Transport med Toget om Morgenen og naaede Kl. 5 Grænsebyen Bajuren mellem Tyskland og Rusland. Derefter marcherede vi videre ind i Rusland. Kl. 11 slog vi Lejr for Natten. Vi fik Proviant udleveret, og Dagen efter slagtede vi Kreaturer, som vi selv førte med os. Om Middagen marscherede vi videre, og saadan gik det de første fjorten Dage. Vi marscherede mellem 40 og 50 km om Dagen, og hvis det var for varmt, marscherede vi om Natten og holdt Hvil om Dagen. Navnene paa de Byer, vi kom igennem, fik vi ikke at vide, men endelig naaede vi en lille By, der hedder Poswol, og videre til Mitau. Der kunde vi begynde at høre Kanontordenen. Vi marscherede saa en halv Dags Tid, men maa være kommen forkert Vej og nærmere Russerne end vi skulde, for pludselig blev vi angrebet af russisske Tropper ved en lille Landsby, som hed Dovtsewas. Vi havde ikke ret mange Patroner, da vi jo endnu var under Transport, og vi var jo ikke klar til at tage imod nogen. Vi klarede os ud af det ved at trække os tilbage, men vi havde dog mistet nogle Døde og Saarede. Mandskabet var blevet noget spredt, men samledes efterhaanden igen, og saa marscherede vi et Par Timer tilbage og holdt Hvil i en Skov ved en lille By Walhof, hvor Regimentet, vi skulde til, allerede laa. Det var Vestpreussisk Infanteriregiment 148. Det gik meget hurtigt med Inddelin-

gen, da Fjendens Granater kunde naa Skoven, saa vi vidste næsten intet, før det var ovestaaet. Jeg kom til 11. Komp., 5. Gruppe. Der var kun 20 Mand af det gamle Kompagni. Nu kom der 50 til, saa Kompagniet bestod af kun 70 Mand. Om Aftenen marscherede vi gennem Skoven. Det var saa mørkt, at vi ikke kunde se hinanden, og vi snublede af og til over Træstubbe, og da vi endelig efter to Timers Marsch naaede gennem Skoven, var vi slemt forkomne. Der naaede vi en forladt Skyttegrav, hvor vi blev om Natten. Først havde vi faaet at vide, at vi Dagen efter, den 3. September, skulde storme Freidrichstadt, som ligger ved Dyna Floden lige foran os. Vi havde ingen rigtige Stillinger, da hele den tyske Hær under General Hindenburg var under Fremmarsch, og nu skulde Freidrichstadt tages, for at Tyskerne kunde beherske Dyna Floden, ad hvilken Russerne fik deres Krigsmateriel og Fødevarer transporteret. Kl. 7 om Morgenen begyndte Russerne at bombardere os. Der faldt mange, da vi næsten ingen Dækning havde. Granaterne sprang rundt om os, baade i Skoven, som vi var kommen ud af, og foran os, saa vi kunde ingen Steder komme. Granatstumper, Jord og Træstumper og undertiden ogsaa Dele af Mennesker røg omkring os. En Granatstump rev mit Tornyster i Stykker, saa alt mit Tøj faldt ud. Saa tog jeg Tornystret fra en af mine døde Kammerater for at faa Patroner og mit Tøj med mig. Kl. 10 fik vi Ordre til at storme. Freidrichstadt laa ca. 2 Kilometer foran os. Da vi var kommen et Par Hundrede Meter frem, kastede vi os ned, hvor der var en Smule Dækning, saa kravlede vi et Stykke. Vor Kaptajn var stadig i Spidsen. Vi kom hen under en lille Bakke, hvor vi laa stille lidt. Der blev spurgt, om tre Mand

vilde melde sig frivillig til en Patrouille, som skulde gaa forud. Jeg kom til at sige, at jeg ikke skulde have meldt noget frivilligt i det Helvede. Det hørte en Løjtnant, som laa ved Siden af, og som jeg ikke havde set. Han trak mig hen til sig og sagde, at naar jeg ikke vilde frivillig, kommanderede han mig til det. Saa maatte jeg af Sted sammen med to, der havde meldt sig. Da vi kom op paa Bakken, laa der en russisk Patrouille paa den anden Side. Den gav straks Ild og saarede den ene af mine Kammerater i Haanden. Vi løb tilbage og meldte det. Saa stormede vi alle længere frem og naaede Toppen af Bakken, hvor vi lagde os igen, men vi var allerede saa højt oppe, at vi ikke var under Dækning. Saa var det først, det gik frem mod Russernes Pigtraadsspærring. Fra Bakken kunde vi se Tusinder af Tyskere storme frem. Der var sort af Mennesker, og det varede ikke længe, før Jorden var rød af Blod. Vi stormede frem, Kuglerne peb, saa jeg forstaar ikke, at jeg ikke blev ramt. Endelig naaede vi Pigtraaden. Artilleriet havde ganske vist skudt det bort nogle Steder, men vi maatte jo ikke samles, saa vi kunde komme derigennem allesammen. Saa maatte vi oven over. Jeg sprang op og løb oven paa Pæle og Traaden og kom ogsaa godt over, men her stod Russerne saa tæt som Fluer med opplantet Bajonet og tog imod os. Jeg stod pludselig overfor tre Russere og havde mest Lyst til at lade mig tage til Fange, dog det kunde jeg heller ikke, da de andre kom bagefter. Jeg gik imod den ene, og nu kom der flere af mine Kammerater til. Jeg maatte springe et Par Gange tilbage for ikke at blive ramt af hans Bajonet; men saa fik jeg Lejlighed til at stikke min Bajonet ind i Siden, paa ham, saa han faldt med et Vræl. I det samme kom der

en til, og jeg fik lige Tid at faa min Bajonet ud og slaa ham i Hovedet, saa han faldt. Ved Siden af mig havde en af mine Kammerater faaet et Bajonetstik i Hoften, og Russeren stod og kunde ikke faa sin Bajonet ud igen. Jeg stødte ham da min Bajonet igennem det ene Ben, saa han nøjedes med at blive saaret. Imens var nogle af mine Kammerater allerede kommen over Skyttegraven og videre frem mod den næste. Men nu masede Fjenden paa og drev os tilbage til den første Skyttegrav igen under stadig Kamp med Bajonetter og Haandgranater. Luften var fuld af Jord, Sten, Træstumper og Støv, saa vi ingen Ting kunde se, og Larmen fra Kanoner og Gevær, blandet med de Saaredes Skrig, gjorde Stedet til et rent Helvede, som ingen, der ikke har set det i Virkeligheden i sin vildeste Fantasi kan gøre sig nogen Forestilling om. Kampen gik nu frem og tilbage vel en halv Times Tid. Saa maatte vi enten frem eller tilbage, ellers var vi vist bleven skudt allesammen, for nu havde Russerne først rigtig faaet Artilleriet indskudt efter Graven, hvor vi laa. Flyverne var jo stadig i Luften og gav Underretning om, hvor de ramte. Vor Ammunition var ved at slippe op, og der blev sendt Folk tilbage efter mere. Nu fik vi Forstærkninger, og Russerne maatte vige, ligesom Artilleriet sagtnede Ilden. Vi stormede frem over Døde og Saarede, Venner og Fjender, og nu flygtede Russerne ned mod Byen. Da vi naaede en Bakkekam, hvorfra vi kunde se ned over Byen, mødtes vi af en Spærreild af Granater og Maskingeværer, som det var umuligt at komme igennem. Jeg kom hen bag en Halmstak, som dog kunde tage af for Geværkuglerne. En anden Halmstak brændte ved Siden af, saa det kneb med at være der for Varmen, men saa rullede jeg mig ind i Halmen. I det

samme hørte jeg et Skrig fra min Kammerat. Jeg spang ud og saa, at han laa paa Jorden ved Siden af. Jeg vilde løfte ham op, men saa da, at han var saaret af en Schrapnelkugle i Siden. Da han kom op, kunde han godt gaa, og jeg sagde til ham, at han skulde gaa tilbage til Skyttegravene igen. Nu kunde vi fra Bakken se, at Russerne, baade Civile og Soldater, trak sig tilbage fra Byen over en Bro. Tyskerne nærmede sig nu Byen, og vi kunde se Folk løbe og hælde Petroleum og Benzin ud paa Broen, og da de fleste var kommen over, stak de Ild paa Broen. Nu naaede jeg ned i nogle Haver foran Byen. Der slog en Granat fra et Krigsskib, som laa paa Dyna, ned i Haven ca. 30—40 Meter borte. Jeg stod lige ved et Granathul, som jeg faldt ned i og tog ellers ingen Skade, kun blev jeg omtrent begravet i Jord. Da jeg kom op, saa jeg det største Granathul, jeg endnu har set. Vi løb nu gennem Haverne og kom ind i en lille Villa; men da vi traadte ind, mødte os et frygtelig Syn: Paa en Divan og paa Gulvet laa to Kvinder og var frygtelig mishandlet. Den ene havde begge Bryster skaaret af og den anden kun det ene, men saa havde hun oven i Købet et Knivstik. Huset blev hurtigt undersøgt, og nede i Kælderen fandt vi 4 Kosakker. Kvinderne var endnu saa meget ved Bevisthed, at de kunde fortælle, at det var Kosakkerne der var Gærningsmændene. De blev bundne og ført tilbage, og Kvinderne kom hurtigst muligt under Lægebehandling. Om de senere døde, ved jeg ikke. Vi kom saa ind i Byen. Straks jeg kom ind i den første Gade, saa jeg et Køretøj ligge væltet paa Gaden; Hesten og Kusken var dræbt. Længere nede var Gaden fyldt af Soldater, Civile, Kvinder og Børn, dræbtede eller saarede af Granater eller nedstyrtede

Mursten. Telefontraade, Tagsten, Bjælker, Møbler og alt muligt laa strøet over det hele. Dørene, hvor der var saadanne tilbage, til Butikker og Forretninger, stod aabne, som Folk lige var styrtet ud af dem. Der var rigeligt med Fødevarer, men der var ingen Tid til at spise, skønt vi ikke havde smagt Mad siden Dagen i Forvejen. Jeg kom ind i en Skotøjsforretning, hvor der var Lejlighed bagved; der stod en Kande med Mælk, og jeg tog et godt Drag af den. I det samme fik jeg en ung Pige at se, som stod i Stuen. Jeg kunde ikke tale Russisk, men spurgte hende saa godt jeg kunde, om de ingen Kælder havde. Det havde de ikke; derimod pegede hun over mod en stor Bygning, og vi løb ud paa Gaden. Herude blev hun ramt af en Kugle i det ene Ben. Jeg slæbte hende med, da Tagsten og Tømmer af og til raslede ned over Gaden. Vi naaede endelig Bygningen, hvor jeg bar hende ned i Kælderen og forbandt hende med min Forbindigspakke. Saa endelig skulde jeg til at se, hvad Klokken var, den var bleven halvfem. Jeg opholdt mig her en Times Tid, saa holdt de noget op med Skydningen, saa jeg kunde komme ud. Først havde jeg lovet Pigen at sørge for, at hun kom paa Hospitalet. Jeg kom ind i et Hus, hvor der laa tre Kvinder og en Mand og var dræbte af Taget, der var styrtet ned. Saa kom jeg ind i en Forretning, hvor jeg fandt noget Flæsk og andre Levnedsmidler. Jeg spiste det jeg kunde, og tog noget med mig samt forsynede mig godt med Cigaretter. Imidlertid skulde jeg se at finde mit Kompagni, vi blev jo blandet sammen under Stormen, saa ingen vidste, hvor de havde hjemme. Det var ikke nemt, men endelig fandt jeg nogle af mit Kompagni, tilsidst fandt vi 30 Mand nede i en lang Kælder i en Gade, der gik langs med Dyna.

Jeg gik med det samme ud af Kælderen for at finde noget mere spiseligt. Da jeg kom ud paa Gaden, traf jeg en Landsmand fra mit Kompagni, hvis Navn er Fridrich Kanna fra Badum, og som jeg ikke havde set noget til under Stormen. Han fortalte mig, at han havde faaet en Finger afskudt, før vi naaede Byen og vilde nu ind og have den forbunden i en Villa, hvor der allerede var Læger i Gang med at forbinde de Saarede. Vi aftalte saa, at jeg skulde vente, saa vilde vi følges ad i Byen for om muligt at finde noget at stille vor Hunger med. Da jeg havde ventet der i Nærheden ca. 10 Minutter, saa jeg Fridrich Kanna komme ud af Døren og ned ad Trappen nok saa fornøjet. Lige i det samme suste der en Granat af svær Kaliber ned foran ham og skar ham i flere Stykker og væltede den halve Mur oven paa ham, saa han var fuldstændig begravet. Jeg forsvandt hurtigt om et Hjørne, da Murbrokker og Stumper fløj rundt til alle Sider. Russerne blev nu stadig ved at bombardere, men jeg kom dog uskadt ned i Kælderen igen. Jeg fortalte saa min Underofficer, Clausen fra Als, at Fridrich Kanna fra Badum var bleven dræbt af en Fuldtræffer. Da det blev Aften og nogenlunde roligt, forsøgte Clausen og jeg at faa Kanna udgravet, hvilket ogsaa lykkedes for os. Da han var en af vore bedste Kammerater, syntes vi, han skulde have en nogenlunde ordentlig Grav, og derfor udsøgte vi en Grav mellem to Træer i en stor Have ved Dyna, hvor han kunde hvile i Fred. Vi pyntede Graven saa pænt som muligt med Blomster samt lavede et Trækors af Birk med hans fulde Navn: Fridrich Kanna, 11. Komp., I. R. 148. Da vi var færdige, gik vi tilbage til Kælderen igen, hvor de nu havde stillet to Maskingeværer op i Vinduet og beskød Russerne, der laa i Skoven

paa den modsatte Side af Floden. Ved 9-Tiden blev der roligt, og jeg sørgede for at faa den unge Pige i Kælderen bragt paa et Lazaret, der var bleven lavet i en Skole, som endnu var saa nogenlunde uskadt; mange blev først funden Dagen efter og bragt under Behandling.

Dagen efter skulde vi gaa Patrouille langs med Floden, og saa var der 11 a 12,000 Fanger, der skulde transporteres bort. De fire Kosakker, der havde mishandlet Kvinderne, skulde ogsaa have deres Straf. Det skulde foregaa udenfor Byen. De var ikke bleven dømt, men maatte lide Straf efter Officerernes Forgodtbefindende. Da de blev ført derud, flygtede den ene; han blev forfulgt, men om han blev skudt, ved jeg ikke. Den første blev stillet op, og otte Mand skød ham hver en Kugle gennem Livet. Den anden skulde hænges, men vi havde intet Reb. Saa tog vi Remmene af vore Geværer, bandt dem sammen og klyngede ham op i et Træ. Han sparkede voldsomt, og hvert Øjeblik var der nogen, der løftede ham, saa han kunde trække Vejret, saa det varede længe, før han var død. Den tredie fik Armene bunden paa Ryggen, en Snor omkring Livet og bunden til en Hest. En Ulan red Hesten, og nu gik det over Mark og Veje i strakt Galop. Da han kom tilbage, var der næsten kun blodige Trevler tilbage af Kosakken. De blev derpaa kastet ned i et Hul alle tre, og noget Jord blev dækket over dem.

Om Aftenen den 4. September afmarcherede vi fra Freiderichstadt og kom gennem en stor Skov til en lille By, som hedder Buschhof, hvortil vi ankom om Morgenen Kl. 4. Der slog vi Lejr i Udkanten af Skoven. Russerne laa bag ved Byen, der kun laa en km bag ved Skoven, og desuden gik Fronten rundt, saa

at vi var omtrent omringet. Vi var naaet dertil, hvor Artilleriet stod, og der blev vi liggende i Reserve i tre Dage. Da kneb det med at faa Føden. Russerne var gaaet saa langt frem paa begge Sider af os, at der ingen Levnedsmidler kunde føres ind. Den tredie Dag var vi saa udhungret, at vi maatte slagte Heste fra Artilleriet for at faa noget at spise. Samme Dag — den 8. September — gjorde Tyskerne et Angreb. Vi kom ikke med i Kampen, da vi kun laa i Reserve. Russerne var imidlertid slaaet paa Flugt, og vi marcherede bag efter et Par Kilometer, til vi naaede en Jernbane, der gik til Jakobstadt. Der havde Russerne sprængt en Bro og sat sig fast bag ved Linjen. Vi marscherede kun bagefter over Døde og Saarede og gennem store Pøle af Blod. Da Russerne havde sat sig fast der, skulde der ikke gøres mere. Vi marcherede saa samme Nat tilbage og kom til en mindre By, der hed Neugut, hvor Russerne havde sat sig fast. Der blev vi liggende foran Byen indtil den 10., stadig beskudt af Artilleri. Jeg var saa uheldig at komme til at ligge midt paa en Landevej, hvor vi skulde grave os ned. Det var jo næsten umuligt, men jeg maatte hverken gaa frem eller tilbage for ikke at forskyde Linien. Det kneb med at faa sig arbejdet ned, men efter 2—3 Timers Anstrengelse havde jeg saa meget Hul, at jeg kunde skjule mig i det. Om Morgenen den 10. Kl. 10 fik vi Ordre til at storme. Det var ned ad en Skraaning, og Maskingeværerne smeldede, saa der var en Fløjten omkring os hele Tiden. Mange faldt paa Skraaningen, men jeg naaede ned paa en Eng foran. Nu blev Ilden saa slem, at det var umuligt at være der længere. En Række Maskingeværkugler for ned i Jorden et Par Meter fra os, og jeg var klar over, at blev vi liggende der, var det den sikre

Død. Jeg sprang op, mine Kammerater raabte efter mig, men jeg løb alligevel over mod en Skov paa den anden Side Engen. Kuglerne sang, saa det lød som en sværm Fugle, der fløjtede. Jeg naaede i god Behold Skoven, hvor jeg kastede mig ned i en Grøft. Nu fulgte nogle af mine Kammerater med, men mange faldt, før de naaede Skoven. Der blev vi liggende i tre Timer, da det var umuligt at tænke paa at komme ud. Russerne kunde se os, men vi kunde ikke se dem. Kl. 4 havde vort Artilleri bombarderet Russerne, saa deres Stilling var helt ødelagt, og det meste af Skoven, hvor de laa, var skudt ned. Saa stormede vi igen, men da var de enten skudt eller flygtede allesammen. De faa, der var tilbage, blev taget til Fange. Russerne havde altid rigeligt med Tobak. Det lettede vi dem nu for, da vi ikke havde smagt Tobak i fjorten Dage. Vi masede videre ind i Neugut uden videre Modstand. Der blev sat Vagt og Patrouiller uden for Byen og vi, der var derinde, kunde roligt lægge os til at sove om Natten. Jeg kom op paa Loftet i et Udhus til en Bondegaard; der var noget Halm, og jeg sov lige til Kl. 6 om Morgenen. Saa gik vi frem igen. Der var ingen Fjender at se, men da vi kom over en Bakkekam, blev vi modtaget af Maskingeværild. Da vi ingen Fjender kunde se, trak vi os straks tilbage til nogle Gaarde, som laa i en Lavning; men vi var knap kommen derned, før nogle Granater slog ned i Gaarden. Det varede ikke længe, før vi havde en Telefon i Orden og underrettede Artilleriet om Fjenden, men der faldt mange, før Artilleriet kom til Hjælp. Sagen var, at da Russerne gik tilbage, havde de skjult et Batteri og nogle Maskingeværer i en Lavning for at standse vor Fremrykning. Kanonerne var i Forvejen bleven idskudt efter Gaardene,

da Russerne jo nok tænkte, vi vilde søge tilbage dertil, naar vi blev modtaget af Maskingeværerne. Da vort Artilleri kom til, var de hurtig bragt til Tavshed. Kanonerne blev taget og Mandskabet taget til Fange. Vi blev saa der i Kvarter om Natten. Da jeg sammen med et Par af mine Kammerater kom uden for Gaarden, mærkede vi pludselig, at Jorden gyngede under os, og i det samme styrtede vi ned i et Hul, som var tildækket med Lægter og Jord. Vi blev selvfølgelig nodet forskrækkede, og blev det endnu mere, da et Svin begyndte at hyle dernede. Vi fik Hullet undersøgt og fandt et stort Svin dernede som Beboerne af Huset havde gemt der; desuden var der baade Høns, Ænder og Gæs. Vi fik det hevet op og tænkte, vi rigtig skulde have Svinesteg. Men det blev en stor Skuffelse, for da Officererne opdagede det, maatte vi aflevere det hele til Køkkenet. Jeg beholdt alligevel selv en Høne, som jeg senere plukkede og stegte. Jeg var fri først paa Natten, men det var saa koldt, at man næsten ikke kunde sove, og vi havde kun et Tæppe hver. Fra Kl. 4 til 6 kom jeg paa Vagt. Da vi blev afløst, kom jeg med en Sikkerhedspatrouille foan Regimentet. Da vi havde marscheret halvanden Time, opdagede vi et russisk Regiment, som kom paa Landevejen efter Jakobstadt. Saa snart vi saa dem, skjulte vi os, og to Mand løb tilbage og meldte det til vort Regiment. Russerne skulde lige igennem en Skov; den gik vort Regiment uden om og lagde sig i spredt Orden omkring Landevejen ved Skovens Udkant. Der blev hurtigt stillet Maskingeværer op, og da Russerne kom, var de fuldstændig omringede. Der opstod en kort Kamp, men Russerne var snart klar over Stillingen og lod sig tage til Fange. Jeg kom med Fangetransporten, som vi skulde føre til Mitau,

men vi var for lidt Mandskab. En Russer havde skjult en Revolver paa sig og skød en af vore Soldater ned, hvorefter han flygtede. Da vi kom til Davtsewas overgav vi Fangerne til Kavalleriet, som laa der. Nu var Jernbanen lavet i Stand, og vi kom med Toget til Krautsche. Derfra marscherede vi saa til Alt Seilburg, hvor vi mødte vort Regiment. Der kom vi til at grave Skyttegrave foran Byen. Vi laa her i otte Dage og stormede i den Tid 4 Gange med store Tab. Endelig var Russerne dreven ud af Byen, men vi maatte trække os lidt tilbage igen for ikke at forskyde Fronten for meget. Da vi havde faaet anlagt Skyttegrave der, blev vi afløst af Landstormsmænd, og vi marscherede derfra den 19. September. Der var allerede stærk Snestorm og Frostvejr. Vinteren var kommen meget tidlig og pludselig. Dagen efter skulde vi storme Pikstern. Jeg var med i en Patrouille forude paa 16 Mand for at udspionere Fjenden. Vi saa imidlertid ingen, og om Natten var vi gaaet op paa et Loft for at sove. Jeg stod paa Vagt i Haven uden for Gaarden. Pludselig hørte jeg Hestetrampen og vilde ind og melde det, men inden jeg kom gennem Gaarden, kom der nogle Kosakker. Jeg kom ubemærket ind i Laden, hvor jeg skulde op paa Loftet, men kunde ikke finde op i Mørket. Kosakkerne var allerede ved Døren. Jeg smuttede ind under en Trillebør og laa ganske stille. Kosakkerne kom ind og bandt deres Heste. Trillebøren lod de heldigvis staa. Jeg turde næsten ikke trække Vejret, for hvis de opdagede mig, kunde de jo nok tænke sig til, at der maatte være flere Tyskere i Huset. Da de havde bundet Hestene, gik de igen, og jeg kravlede op paa Loftet og fortalte det hele. Underofficeren, der førte os, kommanderede os først ned, men det nægtede vi, der var

ingen, der havde Lyst til at give sig i Kamp med Kosakkerne i Mørket. Endelig opdagede vi et Hul i den anden Ende af Loftet. Jeg kravlede derhen. Det var ud imod Haven, og jeg kunde skimte en Kosak, der skulde staa Vagt, men han havde sat sig ned og sov trygt, lænet mod Muren. Jeg kravlede ud af Hullet og sprang ned i Haven. Kosakken sov endnu, og jeg skulde lige forbi ham. Hans Karabin stod imellem Knæene, lænet op imod Skulderen. Jeg havde intet Gevær, hvorfor jeg greb hans Karabin og gav ham et Slag i Hovedet med Kolben, saa han sank sammen uden et Kny. Jeg løb saa tilbage og meldte det, og tyve Minutter efter var Gaarden omringet og Kosakkerne taget til Fange. Om Morgenen skulde vi storme Pikstern. Uden nogen særlig Kamp naaede vi lige uden for Byen Jernbanen, der gik fra Dynaburg til Pikstern. Der kom jeg paa Vagt og skulde ligge med Øret mod Skinnerne for at høre, om der kom noget Tog. Da jeg havde ligget der i nogle Minutter, hørte jeg en Buldren i Jorden. Jeg vilde ikke melde noget, da jeg godt vidste, det var Hensigten at sprænge Toget i Luften. Men længere ude var der nogle Tyskere paa Vagt, de hørte ogsaa Toget og løb hen og meldte det. Hurtig kom der nogle Pionerer og brækkede to Skinner op, og nu afventede vi roligt Toget. Det varede ikke længe, før vi kunde se et Pansertog, og nogle Sekunder efter løb Toget af Skinnerne med et Brag. De forreste Vogne blev kørt helt ind i hinanden, og det hele rullede fra Banelinjen ned ad Skrænten. Der blev en frygtelig Raaben og Skrigen fra de Saarede, hvoraf de fleste blev gravet ud. De andre blev taget til Fange, og de Døde fik Lov at blive liggende. Imens var Russerne drevet ud af Byen og gennem en Skov. Vi marscherede

nu bagefter og kom ind i Skoven. Der gravede vi Skyttegrave, og vi kunde forstaa, vi skulde ikke længere om Vinteren. Vi gravede Skyttegrave med store Understandere og store underjordiske Huler, overdækket med op til 20 Meter Jord og med Udgang i begge Ender. Nu var vi nogenlunde sikrede mod Fjendens Ild, men der var noget andet, der gjorde sig gældende. Kosten var meget sløj, og vi maatte arbejde strængt. Desuden var vort Tøj saa laset og raaddent, at det ikke kunde sys sammen. Mine Støvler var fuldstændig gennemslidte, og Skjorten havde jeg gaaet med i 8 Uger, saa den var saa raadden, at jeg kunde pille den i Stykker, og Ryggen var fuldstændig borte. Desuden var vi alle saa fyldt med Utøj, at Lusene ligefrem sad i Lag i Folderne paa Tøjet. Sæbe havde jeg ikke set, siden jeg var hjemme paa Orlov. Da vi havde været der en halv Snes Dage, var Tilstanden saa frygtelig, at mange af Soldaterne satte deres Geværer sammen, og de, der havde faaet Jernkorset, hængte det over og skrev paa en Seddel, at Korset kunde de ikke leve af, derfor gik de deres Vej. Derpaa gik de over og lod sig tage til Fange af Russerne. Det hjap noget. Ellers var vi maaske gaaet den Vej allesammen. Jeg havde nu ikke megen Lyst til at lade mig tage til Fange, da jeg havde hørt meget om, hvor frygteligt Fangerne blev behandlede. Nu blev det ogsaa bedre, da vi fik Skjorter og Tøj udleveret, og Mad fik vi da ogsaa en lille Smule af.

Sidst i Oktober blev vi afløst og marscherede 22 km i en frygtelig Snestorm til Krautsche, hvor vi kom i Reserve. Huse var der ingen af, saa vi maatte ligge i Understanderne. Der blev vi godt forsynet med Støvler og Tøj. Det var forfærdelig koldt, men vi fik snart muret nogle Kaminer op af Ler og Sten, og

saa hentede vi Brænde i Skoven til at fyre med. Der laa vi til den 4. November, da vi kom i Skyttegravene ved Alt Seilburg. Der var ikke nogen videre Kamp, da alt var tilføgen med Sne, og det var rædselsfuldt koldt. Til Jul var der fuldstændig roligt, men i Juledagene havde Russerne gravet Skyttegrave 4 à 500 Meter foran os — før laa de ellers op til 2 km fra os — saa vi havde en Anelse om, at der vilde ske noget i en nær Fremtid. Vi blev ikke afløst, og der skete heller ikke noget før den 1. Marts. Vi havde imidlertid ikke drevet Tiden bort, men lavet store underjordiske Huler med 2 Udgange og 20 à 25 Meter Jord over. Proviant havde vi nok af til længere Tid, saa vi var ikke saa bange for et Angreb.

Den 1. Marts 1916 om Morgenen begyndte Russerne et frygteligt Bombardement. Med Undtagelse af Vagten i Skyttegravene trak vi os tilbage ned i Hulen. Det var imidlertid sjældent, at Vagten kom tilbage, han blev gerne ødelagt af Granaterne, saa at komme paa Vagt var næsten det samme som at være dødsdømt. Saadan gik det i de første tre Dage. Saa blev der pludselig stille, og Russerne stormede. Men Folkene nægtede at gaa igennem vor Pigtraadsspærring og blev liggende udenfor. Russerne prøvede at drive dem frem ved deres egen Ild. Nogle kom igennem og lod sig tage til Fange, og Resten blev sønderskudt, hvor de laa. Da Stormen mislykkedes, begyndte Kanonerne igen, meget værre end før og blev saadan ved i 4 Dage. Det er det værste Bombardement, jeg endnu har været udsat for. Skyttegravene var fuldstændig jævnede, og havde vi ikke haft Hulen, havde der ikke været et levende Menneske tilbage af os.

Den 6. maatte jeg paa Vagt ude i en Sabba. Jeg kom godt derud ved at springe fra det ene Hul til

det andet. Men nu blev Ilden mellem Hulen og mig saa slem, at jeg ikke kunde blive afløst. Jeg laa helt gemt i Sne, og det frøs, saa jeg næsten var helt stiv. En Løjtnant vilde ud til mig, men da han var kommen Halvvejen, blev han ramt i den ene Haand, saa den blev fuldstændig reven af. Han flygtede tilbage, og nu turde ingen prøve paa at komme derud igen, og jeg kunde heller ikke komme tilbage. Der stod jeg saa uafbrudt i 12 Timer i den værste Kulde og omtrent begravet i Sne. Endelig var jeg nødt til at skulle tilbage for ikke at fryse ihjæl, da jeg ikke kunde holde mig vaagen længere, og jeg kunde lige saa godt dø paa den ene Maade som paa den anden. Jeg sprang op, men var saa stiv, at jeg ikke kunde løbe. Jeg tumlede ned i et Granathul, op igen og ned i det næste og saa fremdeles. Da jeg var kommen Halvvejen, kunde jeg ikke mere og lagde mig ned i et Hul og tænkte ingen Ting. Nerverne var alt for oprevne til, at jeg kunde tænke. Jeg havde vel ligget der nogle Minutter, da en Granat sprang ved Siden af og væltede Jord og Sten ned over mig. Jeg vaagnede op og besluttede at gøre et sidste Forsøg. Jeg væltede mig gennem Sne og Jord, der var fuldstændig rødt af Blod, og naaede endelig Hulen. Jeg saa godt en Løjtnant tiltalte mig, men kunde ikke samle, hvad han sagde. Nerverne var fuldstændig ødelagt, saa jeg kunde hverken tænke eller handle. Jeg lagde mig hen i et Hjørne af Hulen og faldt hen i en Døs, hvor jeg laa et helt Døgn. Jeg sov ikke, men var ikke i Stand til at kunde rejse mig og heller ikke tænke klart. Da jeg atter kunde rejse mig og kom op, var der helt roligt. Russerne havde bedt om Vaabenstilstand for at begrave deres Døde, og det var gaaet i Orden for tre Dage.

Vi var endnu 40 Mand af vort Kompagni. Vi maatte først begrave vore egne døde, men de fleste var begravet under Jorden af Granaterne. Bagefter hjalp vi Russerne. Foran vort Pigtraad laa ligefrem Dynger af Lig. De fleste af de Saarede var frosset ihjæl, da det jo var 5 Dage siden Stormløbet. Enkelte var jo dog endnu i Live, de, der havde været saa heldige at komme til at ligge under nogle Døde eller Saarede. Det var et rædselsfuldt Arbejde. Naar man slæbte en Død væk, kunde man maaske se en Saaret, fuldstændig gennemblødt af Blod, og Øjnene og Ansigtet fordrejet — og ofte var de gaaet fra Forstanden. Andre Steder kunde man finde Dynger af afskudte Ben, Hoveder, Hænder og Indvolde, ofte begravet i Sne, hvor Blodet havde smeltet Sneen, saa det var en blodig Masse det hele. Der blev gravet store Grave, hvor der kunde være 50 a 60 Lig i hver Herned blev paa ligegyldig Maade det hele kastet mellem hinanden, som om det var Kreaturer, der blev begravet. Da de tre Dage var gaaet, blev der afgivet tre Varselsskud, og saa var Krigen udbrudt igen. Der var ca. 100 Russere ovre hos os: de blev og lod sig tage til Fange. Nu blev der ikke skudt ret meget, men vi maatte arbejde strængt paa nye Skyttegrave. Der var saa fredeligt, at vi gik sammen og talte med hinanden. Naar vi fløjtede efter dem, kom de gerne over til os, eller ogsaa gik vi over til dem.

Den 14. Marts blev vi afløst og kom i Reserve i Krautsche, 22 km bag ved Pikstern. Der fik de, hvis Tøj var for meget medtaget, nyt Tøj, og vi bestilte ingen Ting uden at sove og spadsere omkring, som vi selv syntes. Saa maatte vi til at gøre noget Ekscersits for at modtage Generalen, der skulde komme og tilse Forholdene. En Trediedel af Armeen var saa

til Parade for General Hindenburg. Han stod paa en Tribune, der var bygget af samme Grund, og saa i en Kikkert. Da Paraden var overstaaet, blev vi delt ind i Arbejdsgrupper. Saa kom vi til at gaa og gøre Veje og Banelinjer i Stand. Saadan gik vi som Arbejdssoldater til midt i Juli Maaned. Da foretog Russerne et Angreb ved Steinbach, og vi skulde afløse Kavalleriet, der var slaaet tilbage. Der kom vi i gamle Skyttegrave, og samme Dag — den 18. Juli — foretog Russerne et Angreb, som hurtigt blev slaaet tilbage. Russerne skulde storme op ad Strandbredden ved Dyna Floden, men i det samme fik vi Ordre til at gøre et Modangreb med Bajonetten. Da de saa, det var Infanteri, varede det ikke længe, før de vendte om og flygtede over Dyna. Vi forfulgte dem over Floden, som der var bygget Broer over, men Dagen efter maatte vi trække os tilbage, da de kunde skyde paa os fra alle Sider. Da vi var kommet tilbage, stak Russerne Ild paa Broen, for at vi ikke skulde komme længere. Dagen efter blev vi atter afløst af Kavalleriet og marscherede tilbage til Krautsche. Nu kom vi til at læsse Ammunition af Jernbanevogne samt grave Skyttegrave og lignende. Den 13. August skulde vi afløse et Regiment ved Pikstern. Der kom vi til at ligge lidt til venstre for, hvor vi selv havde gravet Skyttegrave. Vi kom dertil om Morgenen, og Kl. halvsyv begyndte Russerne at bombardere. Kl. 9 fik jeg og en Kammerat samt en Underofficer Ordre til at gøre en Patrouilletur. Det var inde i Skoven, saa vi kunde ikke se 3 Meter fra os, og af og til slog en Granat ned og splintrede Træstammer saa fint som Pindebrænde. Underofficeren gik foran. Pludselig gav han Tegn til at standse, og vi fik Øje paa en russisk Patrouille, ogsaa paa tre Mand. De stod og var parat

til at skyde, men Underofficeren tiltalte dem paa russisk, og de kom hen til os. Han talte noget med dem, og Enden blev, at de satte Bajonetten i Jorden og gik med os tilbage. Nu tænkte vi nok, Russerne vilde angribe, og vi fik Artilleriet underrettet. Dette satte en Spærreild ca. 100 Meter foran vor Skyttegrav. Der kom heller ingen Russere igennem, og længere hen paa Dagen gjorde vi et Modangreb og kastede Russerne ud af deres Stillinger og tilbage i en Sump. Der skulde vi saa lave Skyttegrave, men det var ganske umuligt. Saa fældede vi Træstammer i Stedet for og stablede dem op og dækkede dem til med Græstørv. Om Aftenen blev vi afløst og marscherede tilbage til Krautsche. Under Stormen havde jeg faaet fat i en dejlig stor Skinke, som Russerne var løben fra. Da vi skulde tilbage, bandt jeg den oven paa Tornystret, og jeg tænkte, jeg skulde rigtig have Steg, naar vi holdt Hvil. Da vi kom til Krautsche, skulde jeg til at se efter min Skinke, men der var desværre kun Ben tilbage. Resten havde mine Kammerater gaaet bag ved og skaaret af.

Nu havde vi kun Ekscersits indtil den 8. Oktober, da vi afløste et Regiment ved Alt Seilburg, der var vi i 8 Dage, i hvilket Tidsrum der kun fandt smaa Patrouillekampe Sted. Den 18. blev vi afløst og marscherede til Krautsche, hvor hele vort Regiment nu var samlet. Derfra marscherede vi til Gailet, hvor vi skulde med en Transport til Balkanfronten. Den 20. afrejste vi til Rumænien.

Før vi forlod Gailet var jeg oppe at se en stor Kirkegaard, hvor der laa op mod 30,000 Soldater begravede baade Venner og Fjender. Jeg havde nogle Bekendte og Kammerater, som jeg vidste laa begravede der. Jeg fandt ogsaa nogle, men der var jo

mange at gaa igennem. Et lille Trækors viste deres Navn og hvilken Dato de var falden, og deres Hjelm var lagt oven paa Graven.

Da vi naaede til Opeln, saa vi for første Gang, hvordan Hungeren grasserede i Tyskland. Da vi fik Mad udleveret, kom Kvinder og Børn med Spande og tiggede af os, og da vi kørte videre, løb Børnene langs med Toget og bad os kaste et Stykke Mad ud til dem, hvilket de saa bagefter sloges om. Ellers passerede der ikke noget videre paa Rejsen, indtil vi naaede Petrosini i Rumænien tolv Dage efter vor Afrejse fra Gailet.

Ankommen til Petrosini marscherede vi derfra med det samme. Efter tre Timers Marsch naaede vi en lille Landsby, hvor alle Husene var skudt sammen. Det var Meningen, vi skulde være bleven der nogle Dage, men hvad der kom i Vejen, ved jeg ikke, for vi blev kaldt op om Morgenen Kl. 5. Om Eftermiddagen ved 3-Tiden naaede vi efter 50 kms Marsch et Kloster, hvor vi blev indkvarteret. Klostret var ikke beskadiget, men var fuldstændig tomt. Der blev vi til Kl. 9, og Kl. 12 skulde vi afløse et Regiment i Skyttegravene. Vejen gik stadig i Zig-Zag ind imellem Bjergene. Huse var der ingen af, men hist og her var der en Kilde, hvor Vandet flød ud over Klipperne, som nogle Steder ragede helt ud over Vejen, saa det næsten var som en Hule, vi gik i. Soldater marscherede hele Vejen, baade Bulgarer, Østrigere og Tyskere. Hen paa Aftenen naaede vi Serat-Floden, som snor sig ind mellem Bjergene. Vore Ingeniører havde bygget en Træbro, da Rumænerne havde sprængt den gamle i Stykker. Her skulde vi til at gaa op i Bjergene, men da vi ikke kunde se at komme længere frem, overnattede vi i nogle Hulninger ved Floden.

Om Natten fik vi Fødevarer udlevet til to Dage. Om Morgenen, saa snart det blev lyst, begyndte vi at stige op ad Bjerget; det var besværligt, da det var meget stejlt. Vi havde hver en Stok med en Pig i Enden, og saa kravlede vi det meste af Tiden op ad Bjergsiden i en lang Række een for een, da vi ikke kunde være fire Mand ved Siden af hinanden hele Tiden. Det tog 8 Timer for at komme de 2200 Meter i Vejret. Saa blev der saa jævnt, at vi kunde marschere videre. Bjergene var bevoksede med enkelte Træer og en Del Krat. Endelig naaede vi Regimentet, som vi skulde afløse. Vi troede, der var Skyttegrave, men der var kun nogle smaa Huller, man lige kunde skjule sig i. Man kunde ikke komme længere ned, fordi Bunden bestod af en Slags Sten. Da vi kom derop, var det behageligt tørt, men Natten efter begyndte det at sne, og det blev ualmindeligt koldt, særlig for os, der var gennemblødt af Sved fra Opstigningen. Nogle Meter foran os gik det lige saa brat ned som Taget paa et Hus, og lige overfor paa et andet Bjerg ca. 600 Meter borte laa Rumænerne. Vi havde ingen Vagt ude, kun nogle faa skulde holde sig vaagne, hvor de laa. Vi behøvede ikke at være bange for natligt Angreb, da det jo var vanskeligt at komme op ad Skrænten. Morgenen efter skulde jeg og en anden hente Vand til Kaffen. Vi vidste ikke, hvor der var noget, og kom temmelig langt bort. Endelig fandt vi en Kilde, hvor Vandet flød ud af Klipperne. Jeg laa ned og fyldte Vand i Kedlerne, da vi fik Øje paa to Rumænere, som ogsaa skulde hente Vand. De stod ganske fredelig bag nogle Buske med Geværet over Nakken og saa paa os. Vi vidste ikke rigtig, hvad vi skulde gøre, for de kunde lige saa hurtigt komme til at skyde som vi, og vi kunde ikke fjerne os saa hurtigt, at de ikke

kunde skyde os bagfra. De stod ganske fredeligt, og for os var der intet andet at gøre end at indtage samme Standpunkt. Vi satte saa Bajonetten i Jorden og vinkede af dem, at de skulde komme. De kom hen til os. Vi kunde jo ikke tale sammen, men trykkede hinanden i Haanden og var gode Venner. Derpaa fik de deres Kedler fyldte, og vi gik hver til sit. Jeg kogte Vandet i en lille Lavning bag ved Stillingen, og da en Underkorporal var ovre at hente et Par Kedler og skulde tilbage over en lille Høj, blev han ramt i Underlivet af en Kugle, og samtidig blev en Soldat ramt i Halsen og døde med det samme. Underkorporalen blev forbunden, og nu skulde han bæres ned til et Lazaret neden for Bjerget. Jeg og tre andre blev sat til at bære ham ned, efter at han var bunden fast til Baaren. Det var en meget besværlig Vej at komme ned ad, og af og til maatte vi sætte ham ned for at hvile, medens han klagede sig af Smerter. Henved 2-Tiden naaede vi Lazarettet, hvor han blev indlagt. Dernede var flere Graders Varme, hvorimod vi havde flere Graders Kulde oppe paa Bjerget. Da vi skulde op igen, maatte vi have hver en Rulle Pigtraad med. Vi satte en Stok gennem Rullen og bar den paa Nakken. Da vi var kommen Halvvejen, var jeg saa uheldig at tabe Rullen, saa den trillede ned ad Bjerget. Det var jo kedeligt, men jeg var ikke saa ked af det endda, for jeg lod den løbe, og saa skiftedes jeg og en anden til at bære den, han havde. Da vi naaede op, var Klokken halvelleve, men vi fandt dog ned i vore Huller igen og sov til om Morgenen. Der var nu roligt om Dagen, men om Aftenen foretog Rumænerne et lille Angreb, som dog hurtigt blev slaaet tilbage. Den 6. fik vi at vide, at vi skulde storme Dagen efter. Vi havde faaet nogle ganske

smaa Heste og Æsler til at bære Ammunition og Fødemidler op. Vi havde ikke andet Artilleri end nogle ganske smaa Kanoner, som kunde skilles ad og bæres op. Den 7. om Morgenen var der en meget stærk Taage, det passede os meget godt, da vi skulde ned ad Skrænten. Da vi var kommen ned, blev vi liggende der da vi ikke skulde storme før Kl. 10. Da vi havde ligget der et Kvarters Tid, saa jeg nogle Skikkelser forud. Det var endnu saa taaget, at vi kun kunde se faa Meter fra os. Jeg spurgte min Kammerat, om han kunde se, hvem det var. Han mente, det var Tyskere, men jeg vidste, vi var de forreste, saa dem kunde det ikke være. I det samme fik vi Vished, idet Rumænerne med et Hurra stormede frem imod os. Tre Mand fór hen imod vor Gruppe, men de fire af vore Folk var nye, som aldrig havde været paa med Bajonetten før. De blev saa forskrækkede, at de løb tilbage. Jeg blev siddende paa Knæ og skød den ene af Rumænerne ned. Med det samme var den anden inde paa Livet af mig. Jeg fik mig ikke rigtig rejst, før jeg mærkede et Stik i Brystet, og i det samme susede en Bøssekolbe og ramte Rumæneren i Hovedet. Det sortnede for mine Øjne, og jeg kunde ikke holde mig oprejst. Jeg fik mig dog arbejdet en halv Snes Meter tilbage, hvor der var en lille Lavning. Jeg tog min Forbindspakke frem og holdt den paa Saaret. Det varede dog ikke længe, før jeg var saa udmattet, at jeg ikke kunde holde den længere, og Blodet strømmede ud, saa at alt mit Tøj var gennemblødt. Tyskerne stormede forbi mig, og længere borte var der et Spektakel af Haandgranater og Geværskud, blandet med Hurraraab fra dem, der gik frem, og Skrig fra de Saarede. Jeg var mest bange for, at Tyskerne skulde blive slaaet, saa vidste jeg,

at jeg kom i Fangenskab eller maaske blev dræbt, men hvad saa, saa var det hele da overstaaet. Kampen trak sig imidlertid længere og længere bort, og nu kom Sygebærerne og forbandt os. Et lille Stykke borte laa en Feltwebel og havde begge Ben afskudt. Han raabte, men Sygebærerne kom først til mig, og jeg blev ogsaa forbunden først. Da han var ved at forbinde mig, saa jeg en Rumæner ligge lidt derfra og famle ved Bøssen, som han havde rettet mod os Jeg gjorde Sygeplejeren opmærksom paa det, og han sprang til og tog Geværet fra ham. Tyskerne havde taget nogle Fanger. De blev nu sat til at bære de Saarede ned ad Bjerget. Bjerget, hvorpaa jeg blev saaret, hed Blæsabjerget. — Kl. 10 kom to rumænske Fanger sammen med to af vore egne Soldater og bar mig til en Forbindingsplads længere tilbage paa Bjærget. Der fik jeg to Indsprøjtninger for at stille Smerterne. Saa blev jeg bundet fast til Baaren, og Nedstigningen begyndte. Det varede godt fire Timer, og jeg led frygtelige Smerter. Saa kom vi til Ambulancen, som kørte mig til et Lazaret i Petrosini. Der blev jeg lagt ind i en Hal, som var omtrent fuld af Saarede i Forvejen, saa det vilde vare længe, før jeg kom for Tur. Endelig, jeg antager henved Kl. 12, kom jeg paa Operationsbordet. Der var tre Læger i Kitler, der en Gang havde være hvide, men nu var de fuldstændig overløbne med Blod, og ligeledes svømmede Gulvet med Blod, saa det lignede mere et Slagtehus end et Sted, hvor Mennesker skulde behandles. Da jeg havde faaet Forbindingen af og var bleven undersøgt, hørte jeg Lægerne sige, at jeg havde haft Held med mig, at jeg netop var ramt der, da Saaret var 6 a 7 cm dybt. Saa blev jeg bedøvet og ved ikke mere, før jeg laa paa en Stue. Min blodige Skjorte

beholdt jeg paa, da de ingen anden havde til mig, og desuden var jeg saa fuld af Utøj, at det næsten pinte mig mere end Saaret. Vi laa 17 Mand paa en Stue, alle haardt saarede. Vi blev tilset af Lægerne hver Dag, men ellers blev der ikke gjort noget særligt ved mig. Der laa jeg saa i 14 Dage, inden jeg kunde blive flyttet til et Lazaret i Tyskland. Den 21. November kom jeg med Lazarettog gennem Arad, Budapest, Wien og helt gennem Tyskland til Stettin. Der skulde vi have været paa Lazaret, men da der ingen Plads var til os, laa vi i Toget i tre Dage. Saa blev vi kørt sydpaa igen, til Ludvigsburg i Würtemberg. Da havde vi været i Toget i 14 Dage. I Ludvigsburg blev vi baaret ud og i Bil kørt til et Lazaret, hvor vi kom i Bad og fik rent Tøj paa. I Mangel af noget andet havde jeg faaet Dame-Undertøj paa, Uldtrøje og Chemise. Nu kom jeg i Bad og fik en ren Skjorte paa. Det var meget velgørende at blive fri for Utøjet, og jeg følte mig meget bedre tilpas. Der laa jeg saa mellem 3 og 4 Uger i Sengen og fik Forbindingen skiftet en Gang daglig. Saa begyndte jeg at komme op, og senere maatte jeg gaa ud i Byen. Der var nok at se efter. Gamle Slotte og lignende. Desuden var Byen omgivet af Vinbjerge, som vi kunde spadsere ud i. Vi, der var saaret, fik ogsaa en nogenlunde god Kost. Den 5. Januar 1917 kom jeg fra Lazarettet og ned til Bönigheim, ca. 20 km fra Ludvigsburg, til en Millionær Ammon, der for egen Regning havde oprettet et lille Rekreationshjem for Soldater. Der havde vi det udmærket, fik alle de Cigarer, vi vilde ryge, Klaver og andre Musikinstrumenter til fri Raadighed, og levede udmærket.

Der var jeg til den 24. Marts. Saa kom jeg til Garnisonen i Elbing, til det Regiment, jeg var ved

før. Jeg søgte om Orlov og fik den den 17. April og rejste saa hjem. Der var jeg saa i 20 Dage, og i den Tid holdt jeg Bryllup, for at min Forlovede i Tilfælde af, at jeg ikke skulde komme hjem mere, kunde faa Enkepensionen. Den 7. Maj kom jeg til Garnisonen igen, og den 10. kom vi af Sted til Palæstina. Vi kørte fra Elbing igennem Østrig til Serbien, hvor vi gjorde Holdt i 2 Dage i Belgrad for at vente paa flere Tropper, der skulde komme til. Derpaa kørte vi til Nisch. Der blev vi i 14 Dage for at holde Orden. Serbien var jo helt ødelagt, kun nogle Tropper og Civile, som stod under en General, overfaldt de tyske Lejre og Byerne om Natten. Ellers holdt de til i Bjergene. Den 28. Maj om Natten blev vi overfaldet af Banden, der var kommen ind i nogle Huse i Udkanten af Byen, hvorfra de skød med Maskingeværer og almindelige Geværer samt kastede med Mursten samt alt, hvad der var ved Haanden. Da vi ikke kunde faa dem ud paa anden Maade, stak vi Ild i Husene, og de, der ikke blev skudt, flygtede. Den 2. Juni kom vi i Toget igen og kørte til Monastir. Derfra marscherede vi saa til et lille Bjerg eller Høj, der hedder Hølenkupa, hvor der allerede var et Slag i Gang. Tyskerne var trængt tilbage, men nu kom vi til Undsætning og drev Fjenden tilbage i hans Stillinger igen. Der var vi saa i tre Dage. Saa kom vi med Toget og blev sat over Strædet ved Konstantinopel, hvorefter vi kørte videre igennem Lille-Asien og Damaskus, over Jordans Flod til en lille By Betia, ca. 15 km fra Jerusalem. Der laa vi et Par Dage, saa kørte vi videre gennem Ægypten til Suez, hvortil vi ankom den 17. Juni. Der laa vi nu i Reserve i tre Uger, og bestilte ikke andet end at blive indøvede i at bruge en ny Slags Haandgranater og nogle smaa Maskin-

geværer som een Mand kunde betjene. Nu meldte sig en Sygdom, som kaldtes Malaria, mellem Soldaterne, hvoraf der døde mange. Sygdommen opstod vistnok paa Grund af Varmen og Tørheden. Da det blev for alvorligt, skulde vi tilbage til Makedonien, hvortil vi ankom den 3. Juli og var der i tre Dage. Derfra kørte vi saa igennem Sofia til Semendria og var der den 14. Juli. Semendria er en gammel Fæstning, hvor der er meget smukt, saa der kunde vi sagtens faa Tiden til at gaa saa længe, vi skulde være der. Tre Dage efter kom vi i Toget i Semendria. Saa kørte de to a tre Vogne ud paa Flaader, som var lavet til det samme, og bugserede saaledes Toget over Donau, som løber langs med Byen. Derfra kørte vi saa videre og naaede Bukarest den 21. Juli. Der laa 59. Infanteriregiment, som vi blev overflyttet til og fordelt mellem da det i Forvejen havde mistet meget af sit Mandskab.

I Bukarest blev vi liggende i fem Uger, saa vi fik rigtig Lejlighed til at se Byen igennem. Den var meget smuk, og vi befandt os udmærket der. I Bukarest fik jeg ved en Parade tildelt Jernkorset, som de mente, jeg havde gjort mig fortjent til under Kampene i Rusland.

Den 26. kørte vi fra Bukarest gennem Plojeschti, Buzau, Romdiku-Saratu til Foksahani i Provinsen Moldau i Rumænien. Derfra marscherede vi op i en stor Skov, hvor vi slog Lejr og blev i tre Dage. Saa marscherede vi i et meget hurtigt Tempo videre. Der var mange, der faldt af, da det gik op ad et Bjerg, der paa Tysk kaldtes Tusind og en Meter Bjerget. Da vi kom op, var der ingen Vej længere, saa vi maatte gaa ned ad Stier een for een bag efter hinanden. Da vi var kommen et Stykke nedefter, var jeg saa

uheldig at falde og trille ned ad en Skrænt, og jeg endte nede i en Lavning, hvor der var fuldt af Mudder. Jeg fik mig dog samlet op, men de andre var fuldstændig forsvundne. Jeg gik selv ned ad Bjerget i to Timer, saa fandt jeg et østrigsk Regiment, som jeg sluttede mig til.

De skulde storme den 2. Septbr. Kl. 5, og jeg maatte følge med. Vi stormede saa et Højdedrag under grusom Granat- og Maskingeværild. Vi kom et Stykke op ad Højen, men blev slaaet tilbage ved Bajonetangreb, og mange Østrigere blev taget til Fange. Vi trak os saa tilbage og holdt os rolige for Natten. Jeg maatte paa Vagt, skønt jeg troede, jeg kunde lægge mig til at sove, da jeg ikke hørte til Regimentet. Om Morgenen havde vi faaet Forstærkninger og stormede paany, men blev atter slaaet tilbage. Vi maatte saa tilbage til vore Skyttegrave, som vi sagtens kunde forsvare, men vi havde mistet mange Folk. Dagen efter var der nogenlunde roligt, men den 5. September om Aftenen ved 12-Tiden overfaldt Rumænerne og Russerne os. De havde skudt vore Lytteposter, og pludselig var de helt inde ved Skyttegravene. Overfaldet kom saa pludseligt, at der ingen Tid var til Modstand. Jeg skulde lige til at tage mit Gevær, da pludselig en Haand tog mig i Nakken, og jeg stod over for 3 Rumænere. Der blev taget ialt 7000 østrigske Fanger den Nat. — Vi blev ført tilbage ned ad Bjerge, hvor vi naaede en By. Der blev jeg sammen med nogle andre lukket ind i en Lade, og der blev sat Vagt udenfor. Jeg lurede stadig paa en Lejlighed til at flygte, da jeg vidste, dette var umuligt, naar vi kom længere tilbage. Jeg kunde huske Vejen, vi var kommet ad, og troede sagtens at kunne finde tilbage. Det var meget mørkt uden for, men jeg kunde

dog skimte Vagten. Endelig var han gaaet saa langt bort, at jeg kunde faa Vinduet pillet op, og med et Spring var jeg nede og ude paa Vejen. Nu hørte Vagten mig og raabte, at jeg skulde standse, hvad jeg selvfølgelig ikke gjorde. Saa skød han tre Skud i Retning af mig, men ramte ikke, da han jo ikke kunde se mig. Hjertet hamrede i Livet paa mig, som skulde det sprænges, og jeg løb saa længe, at jeg var ved at styrte. Da jeg havde løbet et Stykke langs Vejen, maatte jeg over en lille Flod for at komme op efter Tusind og en Meter Bjerget. Vandet var dog ikke dybere end, at jeg kunde gaa over. Nu begyndte jeg Opstigningen, og da det begyndte at lysne, mødte jeg nogle tyske Soldater. Jeg spurgte efter, hvilket Regiment de tilhørte. Ja, de hørte til 59. Regiment, altsaa samme Regiment som jeg. Saa spurgte jeg efter 1. Kompagni, men det vidste de ikke, hvor var. Saa fulgte jeg med dem og naaede Lejren, hvor jeg ogsaa fandt mit Kompagni. Jeg fortalte dem, hvad jeg havde oplevet, og jeg var meget glad for at komme tilbage til dem igen. Nu var vi i Ro til den 10. September. Da havde Tyskerne faaet Mængder af Kanoner, Ammunition og Folk transporteret op paa Bjerget, og nu skulde der gøres et nyt Forsøg. Artilleriet havde arbejdet hele Natten, og Kl. 8 om Morgenen fik vi Ordre til at gaa frem. Rumænerne og Russerne holdt sig tappert, men da stadig nye Tusinder og atter Tusinder rykkede frem, maatte de til sidst vige. Vi mødte et helt Regiment russiske Soldater, der skulde til Undsætning. De kom i Marschorden, og før de kunde blive spredt, havde de tyske Maskingeværer ligesom fejet dem alle bort. Da vi kom nærmere, laa der ligefrem Dynger af Russere, mest saarede, saa det saa ud, som tænker man sig en Myre-

tue. De Saarede kravlede saa vidt mulig ned og dækkede sig under de Døde. Blodet flød i Strømme ud af hele Dyngen og farvede Jorden rød. Rumænerne veg nu over hele Linjen, og vi forfulgte dem og tog en Masse Fanger. Vi drev Rumænerne ud af en By, der hed Stroani, og gravede her under deres stadige Ild Skyttegrave. Rumænerne kæmpede for at tage Byen igen, men vi fik os gravet saa langt ned, at vi havde noget at dække os i, og efterhaanden fik vi Skyttegravene udbedret. Rumænerne havde gravet sig ned ca. 400 Meter foran os, saa nu kom det til ganske almindelige Skyttegravskampe, som jeg var vant til fra Frankrig. Og nu var vi fri for at faa vor Transport over Bjergene, da vi kunde komme uden om. Egnen var næsten kun beplantet med Vindruer, og Skyttegraven gik lige gennem en Vinmark, saa vi levede i den Tid næsten kun af Vindruer, som lige i den Tid var modne. Der laa vi nu til den 4. November, da skulde der gøres et stort Angreb ved Foksahani. Et Regiment Landstormsmænd afløste os i Skyttegravene, og den 4. November afmarscherede vi fra Stroani. Efter 5 Dages Marsch naaede vi Regimentet, som vi skulde sammen med under Angrebet. Artilleriet havde allerede begyndt at gøre Forberedelserne. Flyverne var allerede i Virksomhed og kastede Bomber ned, og Luften var gennemtrængt af Gas, som dér rigtig var kommen til Udnyttelse. Da Kanonerne havde tordnet i tre Døgn, skulde der endelig stormes. Vi fik Ordre til at gaa frem, og det varede ikke længe, før Kampen rasede. Der var dobbelt Besætning i Rumænernes Skyttegrave, da der netop blev afløst. Tusinder faldt, men andre Tusinder rykkede frem. Der, hvor jeg var med, kunde vi ikke komme igennem, hvor mange vi end blev sendt frem.

Min Kammerat fik det ene Ben afskudt af en Granat, som ogsaa flængede min Støvle og flængede Benet. Nu var Tyskerne brudt igennem et Par hundrede Meter længere til højre, og nu maatte de foran os ogsaa vige, da der kunde blive skudt langs ad Graven. Flyverne hjalp os udmærket, der var kun to rumænske Flyvere oppe, og den ene af dem blev skudt ned med det samme. Vi tog nu de fjendtlige Stillinger i Besiddelse og tog en Mængde Fanger. Nu var Tyskerne Herre der og kunde beherske en Jernbane, der gik fra Romdiku-Saratu til Foksahani. Imidlertid blev vi afløst og kom tilbage til Skyttegravene igen 4 km fra Stroani paa et Sted, der hed Panchju. Der laa vi lige til den 22. December. Da blev vi afløst og marscherede derfra gennem en Skov, hvor der havde været Fangelejr. Der var vi første og anden Juledag, men det var jo ingen særlig højtidelig Fest i en saadan Militærlejr. Saa marscherede vi videre til Foksahani og kom derfra med Toget til Romdiku-Saratu, hvorefter vi marscherede ca. 70 km til en By, der hed Balla-Albert. Der laa Regimentet i 7—8 Uger og havde det meget strængt med Ekscersits. Da jeg havde været der i 4 Uger, blev jeg syg af Bajonetstikket i Brystet, som der var gaaet Betændelse i, og den 31. Januar 1918 kom jeg paa Lazaret i Bukarest. Der laa jeg saa til den 24. Februar, og da jeg kom tilbage til Regimentet, var der bleven Vaabenstilstand med Rumænien. Et Par Dage efter var Fristen udløben, og da Betingelserne ikke var opfyldte, begyndte Kampen paany.

Vi skulde til en By, som hed Braila, ved Donau-Floden, hvor der skulde foretages en stor Offensiv. Vi marscherede fra Balla-Albert om Morgenen ved 5-Tiden. Det er den længste Marschtur, jeg har været

med paa, og da vi var kommen ca. 60 km maatte jeg opgive, og da var der allerede mange falden af. Jeg faldt midt inde i Kolonnen og kunde ikke rejse mig igen. Saa blev jeg slæbt ud til Kanten af Vejen, hvor jeg laa et Par Timer. Da var en Del af de, der var faldet af, samlet, og under en Officers Førelse maatte vi saa videre og naaede Regimentet, der havde slaaet Lejr, ved 4-Tiden om Morgenen. Da havde vi tilbagelagt ca. 80 km, siden vi marscherede fra Balla-Albert. Her, hvor der var samlet flere Regimenter af alle Vaabenarter, laa vi til den 7. Marts og ventede paa, at vi skulde i Ilden igen. Vi havde ellers glædet os til at komme hjem, men det havde vi allerede opgivet. Saa fik vi pludselig at vide, at Vaabenstilstanden var forlænget i 4 Uger, og vi maatte marschere samme Vej tilbage til Balla-Albert igen. Den Tur var ikke saa slem, da den blev taget lidt mere med Ro, skønt den kunde være slem nok, da jeg næsten ingen Hud havde under Fødderne fra den sidste Tur.

I Balla-Albert blev vi kaldt sammen og fik Besked om, at vi skulde blive der en 8 Dages Tid og desinficeres for Utøj, hvorefter vi skulde til Vestfronten. Vi blev instrueret om Kampmaaden paa Vestfronten, da det kun var faa af det Regiment, der havde været der før. I de 8 Dage blev vi saa nogenlunde renset for Utøj, og vi fik os barberet og klippet, saa vi kom til at ligne nogenlunde pæne Soldater, før vi skulde af Sted igen.

Den 15. Marts marscherede vi fra Balla-Albert til en Station, som laa ca. 20 km derfra. Der kom vi med Toget og naaede efter 2 Timers Kørsel Buzau. Der fik vi Brød, Smør og Flæsk samt 24 Cigaretter og 12 Cigarer udleveret, det skulde slaa til til 6 Dage.

Hver ottende Time skulde vi have varm Mad ved Stationerne. Under hele Krigen havde vi faaet 2 Cigarer og 4 Cigaretter udleveret hveranden Dag. Vi belavede os nu paa en lang Rejse og gjorde os det saa behageligt som muligt. Vi kom 7 Mand ind i hver Kupé; vi plejede ellers at skulle være 9.

Nu var vi paa Vej til Vestfronten og passerede Bukarest, Craiova og ankom til Budapest den 18. Marts. Da vi holdt der paa Banegaarden, skete der et Uheld. Jeg havde spændt et Stykke Sejl, som vi hver medførte et Stykke af til Telte, ud over Hylderne i Kupéen, og laa heroppe og sov. Pludselig gav det et Stød, saa Snorene, jeg havde bundet Sejlet fast med, gik i Stykker og jeg raslede over mod Væggen og slog Hovedet slemt. Og bedre var det ikke for mine Kammerater, der faldt over i den ene Side af Kupéen, og jeg med mine store Støvler ned over dem. Vi sprang ud af Toget og skulde se efter, hvad der var sket. Et Tog var kørt ind i vor Maskine og havde ødelagt den samt knust de to forreste Vogne, heldigvis Pakvogne; der var dog nogle, der var bleven saarede, men ganske let. Der holdt vi saa i tre Dage, før vi fik en ny Maskine og det gamle ryddet af Vejen. Derfra kørte vi saa gennem Wien, Prag, Frankfurt, Køln, Aaken, Brüssel og ankom til Tournai den 1. April. Derefter marscherede vi til en lille Landsby, ca. 22 km fra Tournai, hvor vi blev indkvarteret. Her laa vi i 6 Dage og fik nye Officerer, som havde været ved Vestfronten hele Tiden. Vi holdt Ekscersits og blev inddelt i forskellige Grupper, nogle til Patrouiller, andre til Stormgrupper og jeg kom til Maskingeværerne. Derefter blev vi alle indøvede med Gasmasker. I de 6 Dage blev vi atter desinficeret for Utøj, og til Slut fik vi alle udleveret Staalhjælme som Værn mod

Schrapnell og Granatsplinter. Den 6. April kom vi i Toget igen og kørte til Lille. Da der ingen Plads var maatte vi til Magdalene, ca. en Times Marsch fra Lille. Der kom en Kammerat og jeg ind i et Hus, hvor der boede en ung Kone med sit Barn. Vi anede ingen Fjendtligheder og gik ganske rolig ind med Geværet over Nakken. Konen sad ved Bordet, og pludselig tog hun en Revolver, der laa gemt under Bordet, holdt den mod os og bad os forsvinde. Der var ikke andet at gøre end at trække sig tilbage. Da vi kom ud, syntes vi alligevel, det var flovt, at en Kvinde skulde drive os tilbage. Vi listede os hen til Vinduerne, tog vore Geværer og sigtede paa hende gennem Vinduet. Da hun fik Øje paa os, kastede hun Revolveren hen i den anden Ende af Værelset og strakte Hænderne i Vejret. Vi gik saa ind. Jeg tog straks Revolveren og kiggede i den, men den var ganske tom. Nu vilde vi alligevel hævne os, fordi hun lavede Grin med os. Min Kammerat tog Barnet og lagde det med Hovedet ned mod Kaminen, og jeg tog min Økse og lod, som om jeg vilde hugge Hovedet af det. I det samme besvimede Konen, og vi lagde Barnet hen til hende. Da hun vaagnede igen og saa, at Barnet var uskadt, blev hun saa henrykt, at hun sprang op og lavede Mad og Kaffe til os, og da vi gik, fik vi baade Æg og Flæsk med os. — Vi blev saa indkvarteret i Skoler og Huse, som endnu ikke var skudt ned. Flyverne var daglig over Byen og bombarderede stærkt hele Tiden, saa der var hver Dag mange Saarede. Den 12. April om Morgenen brød vi op og skulde til et stort Slag ved Armentieres. Ved Middagstid kom vi til en lille By, som var fuldstændig skudt sammen. Der skulde vi vente til om Aftenen for at komme nærmere til Fron-

ten. Hele Omegnen var fyldt med Tropper, de fleste, jeg nogensinde har set paa et Sted. Kl. 10 afmarscherede vi saa, men efter et Par Timers Forløb blev Skydningen saa stærk, at vi maatte sprede os i Grupper for ikke at blive skudt allesammen. Regimentet, vi skulde afløse, laa paa ganske fladt Terræn, kun havde hver enkelt Mand lavet sig et lille Hul til at dække sig lidt i. Der laa vi nu i 2 Dage i et rent Helvede, da vi først skulde storme den 14. April. Artilleriet bombarderede stadigt, Flyverne kastede Bomber ned, Tanks kørt frem og spyede Ild og Ulykker til alle Sider, og Luften var fyldt med Gas, saa vi næsten aldrig kunde faa Masken af. Flammeilden fra Tanks var næsten det værste af det hele. De kunde sprøjte en Ildstraale 50—60 Meter ud fra Maskinen, og hvis blot nogle Draaber ramte os, var vi straks i Flammer. Den 14. om Aftenen skulde vi endelig angribe, men først havde vort Kompagni faaet Forstærkning, da der allerede var falden mange. Under stærk Ild stormede vi frem mod Byen, men Englænderne trak sig tilbage, saa vi ikke kom til at bruge Bajonetten før inde i Byen. Flyverne kæmpede i snesevis i Luften, Granater, Shrapnell og Haandgranater sprang rundt om os, Kuglerne fra Maskingeværerne sang, og Flyverne styrtede ned og dræbte dem, der kom under. Det hele udgjorde et Helvede, som ikke lader sig beskrive. Og nu bagefter, synes jeg, det var et helt Vidunder, at jeg kom igennem. I Øjeblikket ved jeg ikke, hvade jeg tænkte — hvis man i det hele taget i en saadan Stund kan tænke — kun fremad — bort fra det hele. Endelig naaede vi Byen. Jeg kom i Fægtning med en Englænder, men var saa udmattet efter Løbet, at jeg næsten intet kunde foretage mig. Jeg vilde støde min Bajonet igennem ham, han

sprang til Side, og jeg løb Bajonettet mod Muren, saa den knækkede. I det samme havde han Bajonetten vendt mod mig, men jeg fik lige Tid at slaa til hans Bajonet, saa Bøssen gik midt over. Saa rakte han Hænderne i Vejret og var min Fange. Da han ingen Vaaben havde, lod jeg ham løbe, og jeg kom sammen med tre Kammerater ned i en Kælder. Der blev vi foreløbig, da vor Ammunition var ved at slippe op — jeg havde kun faa Patroner tilbage og to Haandgranater. Kampen rasede rundt i Byen hele Natten, men hen paa Morgenstunden blev det roligere, og vi gik ud i Byen igen. Resten af Englænderne blev taget til Fange. Byen var kun Ruin; af 75—80 Fabriksskorstene stod kun 3 tilbage. Samme Dag blev vi afløst, og vort Kompagni blev samlet. Af 190 a 200 Mand var der kun 17 tilbage. Resten var saaret eller falden.

Nu kom vi tilbage i en forladt Fangelejr. Der laa vi til den 23. April om Aftenen. Da skulde vi afløse et Regiment, der laa 4 km foran Amontier, en lille By 7 a 8 km fra Armentieres. Der kom vi igen ud i fladt Terræn og havde ikke anden Dækning, end hvad vi selv lavede os. Der blev ikke skudt saa slemt, kun engang imellem fik vi en lille Skylle. Den 27. April om Natten skulde jeg hente Middagsmad ved Køkkenet, som holdt 4 km tilbage ved et Hus. Jeg kom lige inde fra Huset, hvor jeg havde talt med nogle Soldater, da en Granat slog ned midt i Gaarden og dræbte de omkringstaaende og ødelagde Maden og Vognen, hvorpaa den stod. Vi fik ingen Mad den Aften, men maatte vente til Natten efter. Den 28. om Aftenen angreb Englænderne os efter en heftig Granatild, og vi maatte trække os 1 km tilbage. Angrebet kom saa pludseligt, at jeg hverken fik Maskin-

gevær eller Tornyster med. Aftenen efter angreb de igen, men vi havde faaet ny Forsyning af Ammunition og friske Reserver, og vi holdt Stillingen. De Saarede, som faldt mellem Skyttegravene, kunde jo ikke reddes, men om Morgenen kom en halv Snes Englændere, som ikke var saa haardt saarede, kravlende over til os; deriblandt var der ogsaa en Kaptejn. Der laa vi saa under stadig Granatild til den 1. Maj, da vi blev afløst og kom til Lille. Det meste af Vejen blev vi kørt i store Lastbiler. Der laa vi i 7 Dage, hvorefter vi blev forflyttet til Ypern, hvor vi kom i Skyttegravene. Vi kunde se Ypern, der laa 2 a 3 km foran os. Den var i Englændernes Besiddelse, men skulde nu tages af Tyskerne. Der blev gjort store Forberedelser med at køre Ammunition og andet Materiel til, lige som der tilgik meget store Troppestyrker. Den 25. Maj blev vi afløst af Marinesoldater og kom ikke til at deltage i Kampen. Vi kom saa til Boly; der var stadig ingen Offensiv, og vi blev roligt liggende til den 3. Juni. Da begyndte Kampen med Gas, Granater, Tanks og Flammeild og alt, hvad der kunde tænkes at bruges. Her laa vi nu under stadig Ild og Bombardement indtil den 11. Juli, da Skydningen sagtnede. Gassen havde gjort sin Virkning og ødelagt ikke blot Infanteriet, men ogsaa Artilleriet. Tyskerne har rimeligvis troet, at det var dem alle, men der stod store Mængder, baade Artilleri og Infanteri, bag ved, hvor Gassen ikke var naaet til. — Den 11. Kl. 8 om Morgenen begyndte vi Stormen, men vi var knap kommen 20 Meter fra Skyttegraven, før vi blev overdænget med Granater af svær Kaliber. De ramte ganske vist bag ved os, men det kollossale Lufttryk tog Vejret fra os, og mange besvimede, og langt værre var det, hvor de ramte — 100 a 200 Meter

bag ved os. Der laa Kompagnierne tæt pakkede, de fleste var lige kommen derud for at angribe. Det engelske og franske Infanteri laa døde i Tusindvis af Gas, og vi mødte ingen Modstand, før vi naaede et Par Kilometer frem, til Boly. Der var en Del Soldater, der var søgt op i Husene, hvortil Gassen ikke naaede, men de fleste lod sig tage til Fange. Jeg var sammen med nogle Kammerater kommen ned i Kælderen i en Spritfabrik, hvor der var fuldt op med Vin og Spiritus. De fleste af dem, der var til Stede, var allerede døddrukne. Vi huggede Hul paa Fadene, saa Vinen flød ud, og det var den mindste Part, der blev drukken. Efterhaanden glemte vi Tid og Sted, nogle var saa døddrukne, at de laa og trillede rundt i Vinen, som flød paa Gulvet. Jeg stod og lænede mig op til et Vindue, da jeg saa Franskmændene storme ind i Byen. Jeg var klar over, at det kunde ikke hjælpe at gøre Modstand i den Tilstand vi var i, men jeg blev pludselig omtrent ædru og gjorde Allarm til de af mine Kammerater, der endnu kunde sanse. Vi løb en anden Vej ud af Fabriken og ned gennem en lang Gaard. Jeg havde taget den Beslutning at lade mig tage til Fange, saa snart jeg kunde faa Lejlighed til det. Men da vi kom ud af Gaarden, mødte vi tyske Reserver. Vi fik Ordre til at trække os tilbage til Udkanten af Byen, da det var ved at blive mørkt, og hvis vi blev i Byen, vilde det blive et frygteligt Snigmyrderi. Om Morgenen begyndte Fjenden at bombardere Byen. Flyverne kredsede stadig i Luften og signaliserede, hvis de ikke var i Kamp. Af og til sendte Fjenden Gasbølger ind over Byen, men vore Masker var gode, saa det gjorde kun lidt Virkning. Vi blev liggende der foran Byen i 2 Dage, mens Tyskerne angreb paa begge Sider og omringede

Byen. Efter de to Dages Forløb var der ikke et helt Hus i hele Byen, kun enkelte Mure stod, ellers var der kun store Grusdynger tilbage. Alt Træværk og alt, hvad der kunde brænde, var brændt. Nu var Stedet, hvor Byen havde ligget, helt omringet. Der gik Kampen frem og tilbage til den 21. Juni. Jeg var jo bleven bag ved Byen og kom ikke saa meget i Ilden. Imidlertid havde Tyskerne faaet nye Reserver og Artilleri frem, og nu begyndte et Bombardement som jeg aldrig har hørt Mage til. Man skulde tro, at Jorden skulde synke sammen. Luften var gennemtrængt af Krudtrøg og af og til kom Gasbølger, saa vi maatte tage Gasmaskerne paa hurtigst muligt. Der hvor vi laa, faldt der kun ganske enkelte Granater, da det jo var noget bag ved Linjen. Den 22. blev vi afløst og kom til at ligge i Amentieres.

Der var roligt for Artilleriet, men Flyverne bombardere stadig, da der var Station for Udkigs-Balloner i Byen, og een Formiddag blev ogsaa 7 Balloner skudt ned, Officererne, der var i dem, reddede sig ved at springe ud med Faldskærme. Tilsidst matte vi ud af Byen, da Bombardementet blev for stærkt. Englændernes Flyvere var for overlegne, til at Tyskerne kunde fordrive dem. De begyndte systematisk ved den ene Ende af Byen og overheldte hver Gade med Bomber og endte ude i den anden Ende. Først havde vi prøvet at stable store Dynger af Mursten oven over Kældere og lignende for at skærme mod Bomberne, men det hjalp ikke noget, da de trængte igennem alt, flere Meter ned i Jorden. Den 29. Juni skulde vi til en Stilling 4 km vest for Boly. Vi marscherede derud. Landeveje var der ingen af, i hvert Fald hvis der havde været nogen, var de fuldstændig oppløjet. Det havde nylig regnet, og Jorden var

helt opblødt, saa vi gik og vadede og kunde ikke faa Støvlerne med os. Jeg havde et lille Maskingevær paa Nakken og var saa uheldig at falde, saa Geværet blev helt maset ned i Jorden. Om Natten naaede vi en Bondegaard, hvor vi blev. I Laden var der noget Halm, hvor vi kunde ligge Resten af Natten. Om Morgenen var vi helt hvide af Leret, der var tørret paa Tøjet. Vi maatte ikke gaa ud, da vi saa kunde ses af de engelske og franske Flyvere, men dette blev ikke overholdt, da vi havde faaet opdaget, at der var nogle Kartofler og Ærter udenfor Gaarden. Vi fik noget samlet sammen og kogt, og desuden fandt vi nogle uaabnede Konservesdaaser, som Englænderne havde efterladt, da de havde været der. Vi stegte Indholdet til Kartoflerne og fik os et rigtig godt Maaltid. Røgen maa vist være bleven observeret, for ved Middagstid kom en Granat og slog ned et Par Hundrede Meter fra Gaarden. Saa var der roligt til ved 6-Tiden, da Fjenden sendte os nogle Granater, som saarede 4 Mand. Atter Ro til om Morgenen, saa begyndte de igen. Vi maatte ikke komme ud og stod derfor tætpakkede inde i Laden, saa hvis en Granat havde ramt rigtig, kunde den næsten have dræbt os allesammen. Saa kom der Befaling fra Bataillonen om at lave en Skyttegrav foran Gaarden, som vi kunde søge ud i i Tilfælde af Gentagelser. Dagen efter ved 9-Tiden skete der et Tilfælde, som kunde være bleven meget alvorligt, men nu blev det nærmest komisk. Vi var ved at lave en Grav langs med Muren inde i Gaarden til at skjule os i. Midt i Gaarden var der en stor Mødding, som laa lidt nede i Jorden. Pludselig slog en Granat ned i Møddingen, og dens Virkning var frygtelig. Den spredte Møddingen rundt i Gaarden, saa der ikke var en Smule

Gødning tilbage, hvor den havde været, men den sad klasket op mod Muren, det vil sige, hvor der ingen Soldater stod for. Men vi, der stod der — iblandt os var en Løjtnant — blev saa tilklistrede, at det var umuligt at kende hinanden. Der blev ingen saaret, saa det endte med en grundig Latter. Ved Middagstid havde Fjenden faaet sine Kanoner rigtig indskudt, for pludselig blev der Trommeild med Granater, som afskar os Vejen ud til Skyttegraven. Ud skulde vi, for hvis vi blev, kunde faa Granater gøre det af med os allesammen. En Korporal sprang ud, men var kun kommen faa Meter fra Gaarden, før han fik den ene Haand reven af. Han vilde vende om, men blev i det samme ramt i Hoften. To Mand vilde springe ud og slæbe ham ind, men var knap kommen udenfor, før en Fuldtræffer ramte dem. Vi saa dem aldrig mere; senere fandt vi kun Fingrene og andre smaa Dele af dem, Resten var fuldstændig borte. Jeg indsaa nu, at det var umluigt at komme den Vej ud og løb hen i den anden Ende af Laden, men der kunde vi ikke komme ud, da vi ikke kunde faa Hul i Muren. Saa maatte vi tilbage, og da var der en lille Pause, saa jeg kunde komme udenfor, men længere hen mod Skyttegraven faldt Granaterne lige tæt endnu. Der var mange, der løb derhen, men kun faa kom igennem. Jeg løb til den anden Side, ned ad en Skrænt, hvor der var et Hul ned i Lavningen, der var jeg sammen med nogle Kammerater nede et Stykke Tid. Nu begyndte Granaterne at falde i Nærheden — og det endda af temmelig svært Kaliber — saa Jorden gyngede under os, hver Gang der faldt en, og sprang der en for tæt ved, kunde den skubbe Hullet sammen og begrave os alle levende. Jeg sprang op og løb hen imod en Sidebygning; pludselig ramte

en Fuldtræffer Laden, saa det meste af den styrtede sammen. Jeg naaede Sidebygningen og fandt der en Jernovn, som Englænderne havde efterladt. Naar jeg krøb sammen, kunde jeg lige være derinde. Den kunde da i det mindste tage af for de smaa Granatsplinter, saa jeg blev ganske rolig liggende og tænkte: Lad nu Skæbnen raade. Der laa jeg sammenkrøben i tre Timer, saa endelig blev der roligt, saa jeg kunde komme ud igen. Der var ikke et Menneske at se, men da jeg kom hen, hvor Resten af Laden stod, var Sygebærerne i Arbejde med at forbinde de Saarede. Jeg og en Kammerat blev sat til at bære en Korporal tilbage til et Feltlazaret. Vi plejede ellers at være 4 Mand til at skiftes til at bære, men nu var der omtrent lige saa mange Saarede som raske, saa vi kunde kun blive to. Da vi var kommen 5 a 600 Meter fra Gaarden, stadig holdende os i Lavningerne for ikke at blive set, skulde vi over et Dige, der var stejlt til den anden Side. Vi satte Baaren fra os, og jeg var gaaet hen paa Diget for at se, hvor vi bedst kunde komme over. Pludselig gav det et Brag, en Jordmasse ramte mig i Ryggen, saa jeg trillede ned ad Skrænten. Da jeg kom op, var Baaren borte, og min Kammerat laa og havde den ene Haand skudt af og var saaret i den anden. Granaten havde ramt Baaren, saa kun enkelte Træsplinter og Tøjrester samt blodige Kødmasser var tilbage. Jeg forbandt min Kammerat saa godt jeg kunde, og saa var han saa rask, at han kunde gaa med tilbage til Gaarden. Saa fik vi Ordre til at gaa ind i den Del af Laden, der endnu stod, og forholde os rolige.

Et Stykke fra Gaarden i en Lavning stod der nogle tyske Batterier skjult under Grangrene o. lign., som man havde bygget op om dem. De havde hele Tiden

holdt sig rolige for ikke at forraade deres Stilling til Flyverne, som hele Tiden holdt Vagt i Luften. Om Aftenen skulde jeg hente Middagsmad fra et Feltkøkken, som laa et Stykke tilbage fra Gaarden. Jeg havde faaet Maden og var paa Hjemvejen lige passeret Batterierne, da de pludselig med et voldsomt Brag afgav en Salve. Granaterne hylede over Hovedet af mig, og Lufttrykket var saa stærkt, at jeg faldt og tabte al Maden. Da jeg kom hjem, fik jeg en ordentlig Overhaling baade af Løjtnanten og mine Kammerater, fordi de ingen Mad fik, men derved var jo intet at gøre. Nu havde vi Ro til om Morgenen, men kunde ikke sove, da Kanonerne buldrede hele Tiden. Dagen efter fik vi at vide, at vi skulde ud i den forreste Ildlinje. Den 2. Juli om Natten blev vi afløst og skulde ud i den forreste Linje. Vi kom over en Bane, som gik fra Boly til Armentieres, og kom ud i en Løbegrav, som gik i Zig-Zag ud til Ildlinjen. Jeg kom i den forreste Skyttegrav, kun 15 Meter fra Englænderne. Disse havde rimeligvis opdaget, at der var Afløsning, da de skød temmelig ondartet hele Natten. Vi stod paa Vagt allesammen med Fingeren paa Aftrækkeren, saa der var ingen, der fik Lov til at sove. Englænderne kunde jo med et Par Spring være ovre hos os, og desuden var der fuldt af Granathuller, som de kunde benytte til at dække sig i. Om Natten blev hele Tiden afskudt Lysbomber, saa der var omtrent lige saa lyst som om Dagen. Straks om Morgenen blev vi angreben af smaa Patrouiller, som dog hurtigt blev tilbagevist uden noget særligt Tab fra vor Side. Om Dagen var det fuldstændig roligt. Englænderne vinkede over til os, men vi var jo ny derude og ikke rigtig kendt med Forholdene. Længere hen paa Dagen blev vi lidt mere fortrolige og stod op

og talte med dem, og tilsidst endte det med, at nogle af dem kom over til os, og vi gik over til dem og talte med dem i det fineste Venskab. Vi aftalte saa med dem, at vi om Aftenen skulde afskyde Lyskugler paa forkerte Steder, saa at de kunde skyde bag ved Linjerne. Artilleriet skød nemlig kun om Natten. Det var jo unødvendig helt at ødelægge hinanden for de tre Dage, vi skulde være der, men naar Officererne stod ved Siden af, var vi jo nødt til at gøre vor Pligt. Vi skulde kun være der tre Dage ad Gangen, da vi ikke kunde undvære Søvn længere. Da vi havde været der tre Dage og haft det rigtig gemytligt med Englænderne uden nogen særlig Batalje, blev vi afløst og kom til at ligge i en Dal bag ved Jernbanen, som vi var kommen over, da vi kom ud til Syttegravene. Om Dagen sov vi hele Tiden, men om Natten skulde vi bære Ammunition ud til Artilleriet, som stod i en Sump, hvor Vognene ikke kunde passere. Ligeledes var der Miner paa 90 kg, som skulde bæres ud til Skyttegravene. Da vi havde været der i to Dage, kom vi i Ilden igen, ca. 400 Meter fra, hvor vi var sidst. Der var ingen rigtige Skyttegrave, kun nogle Huller, man lige kunde dække sig i, og ellers Granathuller. Der var ikke saa godt, som hvor vi var før, her blev vi bombarderet med svært Kaliber. Om Morgenen kom der en engelsk Flyver, ikke mere end 3 a 400 Meter over os. Jeg stod i et Granathul og kunde ingen Dækning finde, og han kunde bare lade en Bombe falde, saa var alle vi, der stod omkring, ødelagt. Jeg ventede hvert Øjeblik at se en Bombe falde, men i Stedet tog han Hatten af og vinkede til os. Morgenen efter kom han igen ved samme Tid. Han lod da en Seddel falde, som han havde bundet ved en Sten, for at den kunde falde lige ned. Sedlen faldt

tæt ved mig. Jeg kunde ikke rigtig læse det engelske, men jeg kunde da forstaa, at jeg skulde give den til den første den bedste Officer, og at Tyskerne var fejge, fordi de vilde lade ham flyve der i Fred hver Morgen. Jeg gav den til Løjtnanten og hørte ikke mere til det. Men om Eftermiddagen var der mindst 200 tyske Flyvere over Skyttelinjerne. Det varede ikke længe, før der var lige saa mange Englændere og Franskmænd, og nu begyndte den mest rasende Kamp i Luften. Jeg talte 40 Flyvere, der faldt ned den Eftermiddag, og Kampen holdt ikke op, før det blev mørkt om Aftenen. Jeg skulde efter Middagsmad, og paa Tilbagevejen havde jeg sat Kedlerne fra mig for at hvile Armene og stod bag en Træstamme. Pludselig mærkede jeg et Lufttryk, der tog Vejret fra mig, og jeg faldt. Da jeg fik rejst mig op, var en Granat faret i Jorden nogle Meter bag ved mig uden at eksplodere. Jeg var bleven helt forvildet, greb mine Kedler og løb ned til Skyttegravene. Nu begyndte Fjendens Artilleri at tordne, og Gas blev lukket ud i store Bølger. Granater sprang, og Tanks kørte frem og spyede Ild og Maskingeværkugler ud til alle Sider. Tilsidst var der saadant et Helvede, at det var umuligt at være der, og vi maatte enten frem eller tilbage. Men Kl. 10 holdt det op, og nu stormede Fjenderne op af Skyttegravene. Det kunde ikke hjælpe at tænke paa Modstand med de faa Folk, der endnu var tilbage, og vi trak os tilbage til en Skyttegrav 400 Meter længere tilbage. Vore Geværer og Gasmasker havde vi faaet med os, men det var næsten ogsaa det hele. Da vi var kommen tilbage til den nye Stilling, blev der roligt, da Fjenden havde taget vore gamle Stillinger i Besiddelse. Om Morgenen løb der to Franskmænd over til os. De fortalte om store

Forberedelser til en Offensiv, som de Allierede gjorde. De blev taget til Fange og kom i Forhør. Vi fik ikke at vide, hvad de fortalte, men da de var færdige, kom de tilbage til Fangelejren.

Samme Morgen blev vi afløst og kom i Reserve ved Amontier. Der havde vi det rigtig godt, bestilte intet, undtagen hver ottende Mand, der fik et Maskingevær, ligeledes fik hver 3. Mand, deriblandt jeg, en Browning-Revolver — Maskingeværet havde jeg jo i Forvejen. — Kosten var meget simpel. Vi fik et kg Brød om Dagen til tre Mand samt 60 Gram Smør eller Marmelade til hveranden Dag. Middagsmaden var mest Suppe med saa godt som intet Kød i. Saa hvis vi kunde finde nogle Kartofler eller andre Rødder, gjaldt det bare om at faa dem kogt og spist med det samme. Det gjaldt blot om at sørge for sig selv først. Naar jeg saaledes var paa Vagt ved Køkkenet, kunde jeg til Tider stjæle et Stykke Flæsk el. lign. Den 15. Juni marscherede vi af Sted til Linjen igen og kom til at ligge i tredie Skyttelinje, samme Sted som sidst. Der kom vi til at ligge i Huller, som vi søgte at udbedre, saa godt vi kunde. Om Dagen maatte vi ikke komme ovenfor Hullet, og om Natten skulde vi være meget forsigtige med Cigaretild og andet, der kunde lyse, da Stillingen laa paa en Bakkeskrænt, som tydelig kunde ses fra de franske Linjer. Fjenden havde alligevel opdaget os og begyndte at bombardere os. Det blev en frygtelig Tilværelse. Jeg var sammen med to Kammerater i et Granathul. Af og til raslede store Sten og Jorddynger ned i Hullet fra Granater, som sprang ved Siden af. Mine to Kammerater vilde ikke blive der; jeg holdt paa dem, men et andet Sted hen vilde de. De sprang op af Graven, men naaede knap Overfladen, før en Granat faldt og

splittede dem fuldstændig ad. Jorden gled ned over mig og ødelagde mit Maskingevær. Granatstumper røg rundt med nogle forfærdelige Brag ovenfor Hullet, saa jeg var næsten helt sindsforvirret af Spektaklet. Jeg kunde se Ild og ligesom Stjerner allevegne. Nu kom der en mærkelig, behagelig Ro over mig, og jeg tænkte: Nej, jeg bliver, jeg kan lige saa godt dø her, som springe ovenfor og blive skudt. Hvordan Tiden gik, havde jeg ingen Anelse om, jeg sad som i en Døs og havde hverken Tanker for det ene eller det andet. Kun var jeg sikker paa Døden, og om den kom ti Minutter før eller senere, var mig fuldstændig ligegyldig. Endelig begyndte det at mørkne, og jeg var endnu uskadt. Og nu kom der en Pause, i hvilken der blev fuldstændig stille ovre hos Franskmændene. Jeg listede mig op af Graven, men alt var som uddødt. Hist og her mellem Granathullerne laa afskudte Arme og Ben, spredte Indvolde, hele Hoveder eller kun Dele deraf. Det var meget værre, end den vildeste Fantasi kunde udmale det. Da jeg saa dette frygteligste Syn, jeg endnu har set, havde jeg kun en Tanke: bort fra dette Djævleværk. Jeg løb tilbage, men kunde ikke se en levende Sjæl. Nu brød et mægtigt Spektakel frem nede fra de franske Skyttegrave, og jeg var klar over, at nu stormede de over vore Stillinger, men kun nogle enkelte overlevende var tilbage. Jeg kunde ingen Tyskere se, før ca. 4 a 500 Meter længere fremme. Jeg løb, saa jeg hverken vidste det ene eller det andet kun fremad. Endelig naaede jeg mine Kammerater, men Fjenden kom ikke længere end til vore gamle Stillinger. Mit Kompagni var der ingen af, saa jeg kom ind i et helt andet Regiment. Jeg kom i anden Linje og nogle nye Stillinger, der allerede var lavet nede i en Dal. Nu havde

Fjenden faaet Forstærkning af Amerikanerne og stormede vor nye Stilling. Hele første Linje lod sig tage til Fange, og nu stormede de frem mod os. Det var min Beslutning at lade mig tage til Fange, men alle Officererne op til Oberstløjtnanter var med i Nærkampen, saa jeg kunde ingen Lejlighed faa til det. Nu rykkede vore Reserver ogsaa frem, og det kom til en frygtelig Bajonetfægtning. Jeg havde taget en død Kammerats Gevær, da jeg jo ingen havde selv. En engelsk Officer stod pludselig foran mig og sigtede paa mig med sin Revolver. Jeg troede atter, det var mit sidste Øjeblik, men Revolveren klikkede, og i det samme var jeg inde paa ham og havde gennemboret ham med min Bajonet. Vi fik stadig Reserver, og nu maatte Fjenden vige. Jeg havde faaet min Læbe slaaet af en Træsplint, saa den var meget hævet, og jeg vilde melde mig saaret. Det kunde der ikke være Tale om, der blev ikke taget Hensyn hverken til døde eller Saarede, blot Stillingen blev holdt. Om Natten var der saa nogenlunde roligt, og de, der var tilbage af mit Kompagni, blev samlet. Vi var kun tre Menige, en Løjtnant og en Underofficer. Det var alt hvad der var tilbage af godt Hundrede Mand før Bombardementet. Om Morgenen blev vi sendt i Hvilekvarter i en By som hedder Tillt, tæt ved Gent i Belgien. Vi skulde jo ogsaa have Forstærkning, før vi kunde komme noget Sted igen. Den civile Befolkning var meget flink, særlig naar de fik at vide, at jeg ikke var Tysker men Sønderjyde. De var ved Flyverbreve underrettede om, at nu var det snart forbi med Tyskernes Herredømme. Samme Dag, vi ankom dertil, gik jeg hen til Løjtnanten og anmodede ham om at faa Orlov. Det kunde jeg ikke faa, endskønt det var omtrent halvandet Aar siden jeg sidst var hjemme.

Ca. 14 Dage i Forvejen havde jeg skrevet hjem om at indgive en Ansøgning om Orlov for mig, og nu kom den lige til Pas. Jeg blev kaldt op paa Kontoret. Der blev sagt til mig, om jeg ikke vilde vente en 14 Dages Tid, fordi jeg skulde udnævnes til Underkorporal, og saa kunde jeg faa mine Knapper til den Tid. Jeg var imidlertid lige glad med Knapperne og det hele Militærvæsen, men det turde jeg ikke sige. Jeg sagde, at jeg vilde gerne hjem og se min Familie endnu en Gang, da det jo var meget tvivlsomt, at jeg ellers fik dem at se mere. Jeg havde jo nu ikke set dem i omtrent halvandet Aar, og naar vi nu kun var fem Mand tilbage af Hundrede paa een Dag, saa vidste vi omtrent, hvad vi kunde vente os. Det hjalp ikke noget; men jeg havde nu sat mig i Hovedet, at hellere vilde jeg lade mig skyde ved den danske Grænse end ud i det Helvede igen. Da jeg ikke kunde komme udenom længere, sagde jeg, at hvis de ikke gav mig Orlov, skulde jeg nok være Mand for selv at tage den. Endelig gav de efter, og den 26. Juli kørte jeg sammen med en af de fem fra Tillt. Da vi kom til Brüssel, var der opslaaet Plakater om, at Englænderne og Amerikanerne gik stærkt frem og stod foran Lille. Tyskerne rev Plakaterne ned hurtigst muligt, men Belgierne løb rundt i Gaderne med dem og slog dem op hvor som helst. Nu sad jeg i Spænding Resten af Vejen for at der skulde blive spærret for Orlov, og at vi maaske kunde komme til at vende om, naar vi kom til næste Station. Efter to Dages Kørsel naaede vi Flensborg. I den Tid havde jeg ingen Ting spist, dels af Spændingen og dels af Glæde over at komme hjem. Ved Ankomsten til Flensborg var Spændingen paa det højeste, der skulde vi vise vore Pas til Vagten. Da han saa, at jeg skulde højt op

i Sønderjylland, blev det mig nægtet at rejse videre, fordi der var saa mange, der flygtede over til Danmark. Saa blev der sendt Telegram til Bataillonen og forespurgt, om det var rigtigt, at jeg maatte rejse helt hjem. Indtil Svaret kom, maatte jeg blive siddende paa Kontoret paa Banegaarden. Efter fire Timers Forløb kom Svaret, at det var rigtigt, og at jeg kunde rejse videre.

Den 28. Juli om Eftermiddagen Kl. 4 ankom jeg til Hauslund Station, og jeg havde mit Hjem i Øster Lygum — en Times Gang derfra. Det var en mærkelig Følelse at komme hjem og se alt det gamle, som endnu stod uforandret. Alt var saa stille og uforandret imod det, jeg kom fra, hvor man stadig hørte Torden og Buldren. Kornet stod paa Marken, og Folk passede deres Dont som al Tid. Jeg spadserede hele Vejen hjem; jeg havde hele min Oppakning med, undtagen Geværet, som jeg maatte lade staa i Flensborg. Jeg mødte nogle af mine gamle Bekendte, men de kunde næsten ikke kende mig, da jeg var falmet og havde forandret mig meget, siden jeg sidst var hjemme. Endelig naaede jeg mit Hjem, hvor jeg blev modtaget med stor Glæde af mine Forældre og de af mine Søskende, der var hjemme. En Broder var flygtet til Danmark, og en anden laa endnu ved Fronten. Sidstnævnte havde jeg ikke set i 4 Aar. Vi fik noget at spise og jeg skulde selvfølgelig fortælle om mine Oplevelser. Men jeg var ikke i Stand til at fortælle ret meget, da jeg var meget nervøs. Nerverne var jo helt ødelagte af det sindsoprivende Bombardement. Dagen efter rejste jeg ned til min Kone i Orøsund. Vi fulgtes saa ad tilbage til mit Hjem, og jeg begyndte at lægge Planer til Flugten over Grænsen til Danmark. Jeg havde en Søster, som

tjente i Skodborg, ti Minutters Gang fra Grænsen. Hun kom hjem paa Besøg, og vi aftalte, at jeg skulde komme til hende den 9. August om Aftenen, som var en Lørdag, saa vilde hun vise mig Vejen over Grænsen. Den 12. August skulde jeg have været ved Fronten igen. Fredag den 8. gik jeg op til Kommuneforstanderen og meldte, at nu skulde jeg rejse til Fronten igen. Han sagde, at jeg godt kunde vente til Dagen efter, da min Orlov ikke var udløben endnu. Jeg forklarede med den uskyldigste Mine, at jeg vilde besøge nogle Bekendte i Flensborg og derfor rejste en Dag før. Saa gik jeg ned paa Stationen og lod, som om jeg skulde med Toget, men i Stedet for gik jeg over Skinnerne og en anden Vej hjem, for at ingen skulde se mig. Saa kom jeg hjem og holdt mig inde hele Tiden. Kl. 4 næste Morgen spadserede min Kone og jeg de 19 km til Haderslev. Da vi naaede Hoptrup, maatte jeg vise mit Pas til Vagten, men det var godt nok i Orden, da jeg havde taget Pas til Haderslev Kreds, fordi min Kone boede der. Jeg var civil, da vi for at spare paa Militærtøjet, havde faaet Lov til at gaa civilt paaklædte, naar vi var hjemme.

Vi skildtes saa i Haderslev, efter at jeg havde givet min Kone Besked paa at sige, naar Gendarmerne kom og spurgte efter mig, at hun vidste ikke bedre, end at jeg var rejst til Fronten igen. Vi forlod hinanden, og jeg gik efter Hamlev og Styding over Marken for at komme uden om Vagten ved Sommersted. Da jeg var kommen tæt til Sommersted, havde jeg lagt mig bag et Hegn for at spise noget Mad, jeg havde bragt med mig. Der kom en cyklende Patrouille, men den saa mig ikke, da jeg laa bag ved Hegnet. Jeg gik videre og kom til Banen, der gaar fra Haderslev til Skodborg. Der skulde jeg igennem Jels for at følge

Banen, og uden om kunde jeg ikke komme. Paa den ene Side, hvor der gik Vagt, laa Søen, og paa den anden Side var jeg ikke kendt, men jeg vidste, at der gik Vagt. Min Søster havde forklaret mig, hvor de fleste Vagter og Patrouiller kom. Jeg gik saa lige forbi Linjen forbi Jels Station. Jeg var saa spændt, at Haaret ligefrem rejste sig paa Hovedet. Hvert Øjeblik kunde jeg vente at blive raabt an, og saa var jeg sikker paa enten at blive skudt eller ogsaa komme lige til Fronten igen, og det var næsten det samme. Endelig naaede jeg godt forbi Stationen, og saa løb jeg, saa langt jeg kunde. Da jeg ikke kunde holde ud at løbe længere, lagde jeg mig ned og hvilte lidt og spekulerede over, hvad jeg nu skulde gøre. Der var ikke andet at gøre, end at følge Linjen til Nærheden af Skodborg. Mine Fødder gjorde smertelig ondt, som om der ingen Hud var under dem. Jeg gik saa igen, men maatte hvile mig en Gang imellem. Endelig ved halvtolv-Tiden om Aftenen naaede jeg til lidt uden for Skodborg By. Der gik jeg fra Banelinjen og med en Vej ind i Byen, da jeg vidste, der stod Vagt paa Stationen. Omsider fandt jeg hen paa Gaarden, hvor min Søster tjente. Gaardmanden og Fruen var Danskere, saa jeg fik en udmærket Modtagelse og kom i Seng. Det var ogsaa det, jeg trængte haardest til, da jeg havde gaaet temmelig hurtigt lige siden Kl. 4 om Morgenen. Søndagen holdt jeg mig skjult hele Dagen, mens det var lyst. Da det blev mørkt, fik jeg en god Madpakke med mig, og min Søster fulgte mig paa Vej for at vise mig, hvor jeg bedst kunde komme over. Jeg skulde 4 a 5 km indtil jeg naaede en Skov udfor Bastrup, som laa paa den anden Side af Grænsen. Da jeg naaede Skoven, vilde jeg prøve, om jeg kunde komme igennem der.

Jeg kravlede paa alle 4 igennem en Rugmark. Da jeg var kommen omtrent igennem, kunde jeg se Vagten, der stod langs med Grænsen i en lang Række, ca. 50 Meter mellem hver. Jeg lagde mig ned i en Grøft og ventede paa Lejlighed til at komme igennem. Der laa jeg nu en Stund, men pludselig hørte jeg nogen komme bagfra. Jeg tænkte nok, det var Soldater, og sprang ind i Rugmarken for at skjule mig. Det lykkedes ogsaa; de var temmelig højrøstede, saa de hørte mig ikke. Nu indsaa jeg, at det var umuligt at komme over den Aften, særlig paa det Sted, hvor der var saa stærk Vagt. Jeg lagde mig inde i Skoven og prøvede paa at sove. Men jeg var for spændt og nu begyndte det at regne temmelig stærkt. Der laa jeg saa Resten af Natten og hele Mandagen. Om Aftenen vilde jeg forsøge at kravle i en Grøft, som jeg havde lagt Mærke til og som gik under Vejen, hvor Vagten stod. Der gik et stort Rør under Vejen, og dette mente jeg at kunde komme igennem. Jeg slæbte mig paa Maven ned ad Grøften og naaede Vejen, hvor Vagten kun stod en halv Snes Meter borte. Da jeg kom til Røret, var der trukket Pigtraad for, saa det var umuligt at komme igennem. Saa maatte jeg vende omkring og kravle tilbage igen. Saa kravlede jeg igennem Rugmarken hen efter Vagten. Jeg havde faaet at vide, at de afløste Kl. 12, og at de kun havde 5 Patroner, som de skiftede, saa den, der ingen Vagt havde, havde heller ingen Patroner. Jeg listede mig nærmere, saa jeg kun var en Snes Meter fra Vagten, midt imellem to Poster. Da jeg havde ligget der et Øjeblik, hørte jeg ogsaa Afløseren nærme sig. Et Gevær smækkede, da den ene Vagt tog Patronerne ud — den Lyd kendte jeg — og nu ventede jeg paa, at den anden skulde gøre det samme, for

da at springe ind mellem dem og over Grænsen, som jeg vidste laa lidt paa den anden Side af Vejen. Men jeg hørte ikke flere Geværer, før Afløseren var kommen og havde faaet sit Gevær ladt.

Nu var der ikke noget at gøre, thi at prøve paa at komme igennem var den sikre Død. Der var ikke andet at gøre end at kravle tilbage igen og ind i Skoven. Nu var jeg saa udmattet, at jeg faldt i en dyb Søvn, som jeg ikke vaagnede af før Tirsdag Eftermiddag Kl. 5. Jeg listede mig hen til Udkanten af Skoven og kiggede ud. Der var kun halvt saa mange Vagtposter som om Natten. Han, der skulde staa lige ud for mig, var gaaet hen og tale med en anden, saa der var omtrent 200 Meter imellem dem. Med et havde jeg fattet min Beslutning. Jeg havde en Pakke Tøj med mig, den bandt jeg fast til det ene Ben og kravlede i Zig-Zag for at de ikke kunde se Gangen i Kornet, hen imod Vejen. Da jeg kom tæt til Vejen, blev Kornet mindre, saa at det ikke kunde skjule mig. Jeg kiggede efter Vagterne; de stod endnu i samme Stilling med Bøsserne over Nakken. Jeg løsnede Pakken fra Benet og tog den under Armen og med et Par Spring var jeg oppe paa Vejen.

Vagten havde endnu ikke opdaget mig, og jeg løb, som gjaldt det mere end Livet. Der var Roer paa venstre Side og Korn paa den anden. Pludselig fløjtede tre Kugler forbi mig. Jeg kastede mig ind i Kornet og holdt Udkig, om de vilde prøve paa at fange mig. De blev imidlertid staaende og kiggede efter det Sted, hvor jeg var falden. Jeg pustede lidt ud, der var endnu kun højst 120 Meter til Grænsen. Med et Spring var jeg oppe igen og løb ligesom en Hare efter Maalet. Jeg naaede Grøften, der udgjorde Skellet mellem Sønderjylland og Danmark og kastede mig

paa Siden ned i den, den var halvt fuld af Vand Jeg kiggede op, for jeg var ikke rigtig klar over, om det virkelig var Grænsen. Jeg saa nogle Høstfolk paa den anden Side, og nu var jeg klar over, at jeg var i Danmark. Jeg fik mig samlet op af Grøften og vinkede Farvel til Tyskerne.

Danskerne vinkede mig glad i Møde, og nu var jeg i Frihedens Land!